

Aortaň koarktasiýasy. Wazorenal gipertenziýa. Döş, garyn aortaň we magistral arteriýalaryň aneurizması. Etiologiýasy, patogenezi, klinikasy, klassifikasiýasy, anyklanylyşy we bejerilişi.

Aortanyň koarktasiýasy

Aortanyň koarktasiýasy - bu aortanyň dogluşdaky segmentar daralmasy, onuň gury ýer zolagynyň töwereginde ýerleşýär. Käbir awtorlar bu ýetmezçiligi “aortanyň gury ýer zolagynyň daralmagy” diýip atlandyrýarlar, emma bu adalgasy kliniki tejribede giň ýaýbaňlyga eýe bolmady.

Ilkinji sapar bu aortanyň anomallygynyň ösüşini 1761 ýylda Morgani beýan edýär, şeýle-de bolsa, köp sanly awtorlar koarktasiýanyň 1750 ýylda Meckel tarapyndan birinji beýanyny görkezýärler, has jikme-jik bolsa Paris (1789) beýan edýär, “koarktasiýa” adalgasy lukman sözlüğine 1839 ýylda Mercier tarapyndan girizildi.

Koarktasiýanyň emele geliş sebäplerine gelsek, onda teklipl edilen köp sanly teoriýalara garamazdan olaryň hiç biriniň ygtybarlylygy tassyklanmady. Häzirki wagtda aortanyň boýuntyrygynyň we gury ýer zolagy ösüşi göwredäki ýaşayşyndaky wagtynda bolşy ýaly çaga doglandan soň belli bir wagtyň dowamynda bolup geçişini çaklaýan oturdylyşynyň bozulýşy we aortal boýuntyryk bozulma teoriýasy has ýerliklisidir. Aorta boýuntyrygy üçünji, dördünji (aortanyň gury ýer zolagy) we altynjy (arteriýa kanaly) embrional aortal (esasan çep tarapkylyk) boýuntyryk. Embrional boýuntyryklaryň oturdylyşynyň dogrulygyny bozýan dürli endogen we ekzogen ýaramaz täsirler netijede aortanyň şu segmentiniň dürle anomallygyna getirip biler.

A.Rudolph awtorlaşynyň teklipl eden. (1972) aortanyň koarktasiýasynyň gemodinamiki ösüş teoriýasy göwrede ösýän wagty aşgazanlardan umumylaşdyrylan zyňylmasynyň köp böleginiň ýürege (AABK) açyk arteriýa akymynyň üstünden aortanyň beýgelyän we peselyän segmentlerine gelýär, aortanyň boýuntyrygynyň üstünden bolsa ganyň diňe 25% geçýär, bu bolsa, çaga doglandan soň saklanyp we çuňlaşyp bilýän belli bir şertlerde onuň darlygyny şertlendirýär.

Häzirki wagtda netijesinde gidişinde aortanyň ýanaşçan ýerini çekilýän AABK ýapylmagy bilen aortanyň daralyşyny düşündirýän Şkodanyň [Skoda J., 1855] ynandyryjy däl klassiki teoriýasy ykrar edildi.

Dürli awtorlaryň maglumatlary boýunça aortanyň koarktasiýasynyň ýygylgy ýüregiň dogulyşdaky ähli ýetmezçilikleriniň 6-dan 14.2% çenlisinden ybarat, şonuň üçin, aortanyň ösüşiniň bu anomallygy ýürek-damar ulgamynyň dogluşdaky ýetmezçiliginiň has ýaýbaňlarynyň biri hasaplanmagy dogry.

Aorta koarktasiýanyň zolagynda köplenç öňe we medial garyşdyrylan, şol bir wagtda onuň arterial siňir damarlaryny ýa-da açyk arterial ýetmezçiligi bilen çekilýändigini synalýar. Aortanyň daralmagy çep ýaýyk süňküniň aşagyndaky arteriýanyň çykmagy ýa-da onuň başlangyç böleginiň gipoplazasy utgaşmagy bilen bilelikde başlap biler. Göwraniň ýokarky böleginiň arteriýalaryndaky gipertenziýa aortanyň we arteriýalaryň inçelmegi we aneurizmiň emel gelmegi bilen gurluşynyň çalt yzyna gaýtarmasyz üýtgemelerine getirýär. 10-ýaşdan başlap, käwagt bolsa ir, aortada we damarlarda aterosklerotik bozulmalar hem emele gelýär.

Iki açylýan aortal gapajygyň we aortanyň diwarjygynda koarktasiýanyň barlygynda beýgelyän aortanyň gatlaklanmaly näsaglarda aortanyň diwarjyklarynyň patomorfologik öwrenilişiniň netijeleri öwrenilende köplenç mediýanyň kistanekrotik täzeden döremeleri ýa-da diwarjygyň üýtgemeleri ýüze çykaryldy, Morfana alamatynda meňzeş ýagdaýlar ýüze çykdy. Muny AG iki açylýan aortal gapajygyň we beýgelyän aortanyň diwarjygynyň dogluşda gurply dälligi arterial agajyň ösüşiniň näsazlygynyň ýüze çykmagy bilen düşündirip bolar.

AG-ň ýüregiň we damarlaryň beýleki keselçilikleri bilen sazlaşygy. AG-ň beýleki dogabitdäki ýa-da edilinen ýüregiň we damarlaryň ýetmezçilikleri bilen ýygylgy sazlaşygy iki açylýan aortal gapajyk bilen sazlaşýan 85% ýagdaýyň koarktasiýasyny beýan edip entäk M.Abbott ünsi çekýär. Şuňa meňze ýygylgy (25 -dan 50 % çenli) sazlaşygy A.E.Becker we awtordaşy, şeýle hem beýleki awtoarlatyň birtopary bellediler.

AG-ň beýleki ýetmezçilikler bilen sazlaşygynyň ýygylgy näsaglaryň ýaşyna gönüden bagly. Şeýlelikde S.Sinha we awtordaşy, R.Thawes awtordaşy emdirilýän ýaşda AG-ň beýleki DÝÝ bilen 60-70% ýagdaýlarda sazlaşýat diýip hasaplaýarlar, üstesine-de şeýle sazlaşma näçe ýygylgy bolsa, şonça-da çaganyň ýaşı kiçi. Käwagt AG birnäçe DÝÝ bilen sazlaşýar. Izolirlenen AG diňe emdirilýän ýaşda keselçiligiň öteşen geçişli näsaglaryň 15-18% synlanýar.

Köpsanly awtorlaryň maglumatlary boýunça emdirilýän çagalaryň AG-y AABK bilen 53%-de, aortanyň stenozy we beýleki aortal gapajyklary ýetmezçiligi bilen 14%-de we stenozly ýa-da mitral gapajygyň ýetmezçiligi bilen 3-8%-de sazlaşýar. Ýüregiň çep bölekleriniň gipolazasy alamatlary bilen 6% çagalarda bellenýär. Ýaşayşynyň birinji ýylyda AG 84%-de hadysalarda beýleki DÝÝ bilen sazlaşýar, bir ýaşdan soň bolsa - diňe 27%-de, şol bir wagtda ýany bilen gelýän DÝÝ agyrllygy ýaşynyň tersine baglylygynda bolýar. Anyklanan koarktasiýaly DÝÝ seýrek ösýär. Köplenç magistral damarlaryň transpozisiýasy bolýar. Ag-ly täze

doglan çagalaryň 26%-de agyr ekstrakardial dogabitdäki ýetmezçilikleri 14% ýagdaýda ösýär, olar bejergä degişli däl. Keselçiligiň ýa-da aortanyň gury ýer zolagynyň tabulýar gepoplaziýasy AG-ly çagalaryň ilkinji ýarym ýyllygynda 60-70%-de beýan edilýär.

5 ýaşdan uly AG-ly näsaglarda ýany bilen gelýän patalogiýasynyň ýygylyny seljerip A.W. Pokrowskiý AG-nyň beýleki dogabitdäki we edinilen ýürek we damar keselçilikleri bilen 15.2% näsaglarda sazlaşygyny ýüze çykardy. Awtor çagalaryň we ulularyň aortal ýetmezçilikli AG kombinasiýasynyň sazlaşyklarynyň ählisinden 45% hadysanyň ýazga alnan diýip hasaplaýar.

Uly ýaş toparynyň näsaglaryndaky AG agyrlaşýan gidişli ýürek-damar keselçilikleriniň has ýygy bolup geçýäni aortal we mitral gapajyklaryň ýetmezçilikleri, aortanyň we onuň şajalarynyň aneurizmi, ýüregiň hroniki işemiýa keselçiligi bolup durýar. Aortal gapajygynyň ýetmezçiligi 5 ýaşdan uly 14.3-50% AG-ly näsaglarda, mitral gapajygynyň ýetmezçiligi - näsaglaryň 2.6-15%-de orun alýar.

AG-nyň has agyr agyrlaşmasyndan biri aortanyň we onuň şahalarynyň aneuriziminiň ösüşi bolup durýar. Ýany bilen gelýän aneurizmiň ýygylgy ähli ýaş toparlaryndaky ýagdaýlaryň 1-1.8% ybarat, 35 ýaşdan uly AG-ly näsaglarda bolsa, şeýle sazlaşyk 14.3-42% synlamalarda belenilýär.

Göwräniň ýokarky kysmynda dowamly bar bolan arterial gipertenziýasynyň AG-ly näsaglarda koronar arteriýalarda aterosklerotik özgermeleriň ösmeginiň önünden çaklanylýan faktory bolup biler. Patologiki prosessiň dowamynda şu kanunylyk belenilmeli: öwezini dolmanyň bozulmagy ösýär ýa-da ýaşayşynyň birinji ýylynda ýa-da on ýaşynyň 3-4-aýynda. Eger ýaşayşynyň birinji ýylynda ýürek öwezini dolmanyň bozulmasy artykmaçlyk edýän bolsa, onda on ýaşynyň 2-3-aýynda - aneurizm we onuň dürli bölümleriniň üzülmeleri (aorta, kelle we arka beýniniň arteriýalary) görnüşinde arterial ulgam tarapyndan patologiki özgerme artykmaçlyk edýär.

Aortanyň kaorktasiýasy örän ýaramaz tebigy gidiş hökmünde häsiýetlendirilýär. Köpsanly awtoarlaryň maglumatlary boýunça, näsaglaryň 56% ýaşayşynyň birinji ýylynyň dowamynda ölýär, şol bir wagtda AG-nyň beýleki ýetmezçilikleri sazlaşygy has ýaramaz çaklamalary şertlendirýär. Hat-da izolirlenen kaorktasiýada ýaşayşynyň birinji ýylynyň dowamynda ölümlilik 34 % ýetýär.

Ölümlü netijeler köplenç täze doglan döwründe, ýaşayşynyň birinji günlerinde we hepdelinde synlanylýar. Şol bir wagtda aortanyň daralmagynyň has möhüm warianty ýany bilen gelýän DÝÝ häsiýeti we agyrlygy. 2-Den 10 ýaş çenli ýaşda AG-ly näsaglaryň arasynda ölümlü netijeler seýrek bolýar. Diňe ýaşayşynyň birinji ýylyny ýaşan näsaglaryň 5.6 we 4.5% bu ýaşda aradan çykýar; 10-20 ýaşdaky - 19% näsag, 20-50 ýaşdakylaryň bolsa - 59%. 5 ýaşda uly operasiýa edilmedik näsaglaryň

AG gidişi özünü görkezýän klinii simptomatikanyň we ýaşayyş üçin howply agyrlaşmalaryň ösümeği bilen tapawutlanýar. Operasiýa edilmedik näsaglaryň ortaça dowamlylygy 24.4-35 ýaşdan ybarat.

M.M.Kiçiyewiň (70) maglumatlary boýunça, 35-ýaşy diňe uly ýaşdaky AG-ly näsaglaryň diňe 0.7 % geçirýär. Ölümlü netijeleriň esasy sebäpleri durgun ýürek ýetmezçiligi (25.5%), gatlaklanma (köplenç AG-ly göwrelilerde) ýa-da aortanyň üzülmegi (21%), bakterial endokardit ýa-da aortit (18%), beýin içinde ganama (11.5%), duýdansyz ölüm ýa-da beýleki belli bolmadyk sebäpler (24%) bolup durýar. 60 we 70 ýaşdan ýokary näsaglaryň diňe AG-ly sanarly ýagdaýlary beýan edilýär.

AG-ly uly ýaşdaky operasiýa edilmedik näsaglaryň, aýratyn hem ýetmezçilikleriň sazlaşygynda durgun ýürek ýetmezçiligi, dilatasion kardiomiopatiýa, ýüregiň koronar keselçiligi we işemiýa keseli hyzmat edýär. 35 ýaşdan uly AG-ly näsaglarda operasiýadan öňki infarkt mioakd 5-den 10.7% ybarat.

AG-de gemodinaikanyň esaslary AG-de gan aýlanşygynyň ikisi umuym ykrar edilen hasaplanýar - ýokarky gatda regionar arterial gipertenziýanyň proksimal we distal gysylma ýeri we aşakyda göwrümlü agan akymynyň peselmegi.

A.W. Pokrowskiý ýürek urşunyň we umumy periferiýa garşylygynyň özgermegine baglylykda AG-de gemodinamikanyň bozulýşynyň 3 görnüşini kesgitledi. I görnüşde ýürek urşy 34% ýokarlanýar, uruş indeksi - 20%-e, umumy periferiýa garşylygy (UPG) - ortaça 31%-e. Aýlanýan ganyň göwrümi kadany 18%-e aşýar.

II görnüşde ýürek we uruş indeksi kadanyň çäginde, emma UPG 70% çenli artýar. Üçünji (III) üçin UPG-nyň 3 esseden gowrak ýokarlanmagy we ýürek we uruş indeksini 30% -e peselmegi.

Ýürek uruşy ýürek ýetmezçiligi alamatlary ýoklugynda ýokarlanan ýa-da kadaly bolup biler, şol bir wagtda ýürek ýetmezçiliginde sazlaşan alamatlaryň goşulmagynda we miokarda ýüklenmäniň ýokarlanmagy ýürek urşunyň peselmegi bilen öwezini dolunýşynyň bozulmagy bilen dürli alamatlar bilen bile gelip biler.

Ýokay AGN-ly AG sazlaşygynda öýkenleriň damarlarynyň sklerozyny çalt emele getirip ýaramaz dowam edýän ýokary lego gipertenziýa ösüp biler. Şol bir wagtda gysylma ýerinden ýokardaky AB kadaly ýa-da näsazlygyň üstünden ganyň köp atylmagy we ganyň urgy göwrüminiň peselmegi sebäpli ähmiýetsiz ýokary bolup biler.

AG-ň AGN bilen sazlaşygynda näsagyň yetginjek ýaşa ýetýänçä keselçiligiň gidişi alamatsyz bolup biler. Köpsanly awtorlar aortanyň gapajykly stenozynda sazlaşanda ýüregiň çep garnynyda ýüklenmäniň çalt artýar, çep garynjykda basyşyň ýokarlanýar diýen pikire geldiler, şol bir wagtda aortada beýgelýän basyş ähmiýetsiz aryp biler.

Gemodinamikanyň häsiýetlei üýtgemeleri ýany bilen gelyän fibriellozda belenilip bilner: ýüregiň miogen dilatasiýasynyň we onuň gysgaldyjy başarnygynyň peselmeginiň fonunda ahyrky-diastolik basyşy düýpli ýokarlanýar (18-30 mm rt.st) we ahyrky-diastolik göwrümi peselýär, ganyň urgy göwrümi we zyňylmanyň fraksiýasy.

Ahyrky ýyllarda derňewler esasan AG-de aortanyň we arteriýalaryň diwarjyklarynda mikrostruktura özgermeleri we re-nin-angiotenzin-aldosteron ulgamyň (RAU) işiniň bozulmagynyň gipertenziýanyň bolup biljek sebäpleriniň ösüşiniň we goldanyşyny öwrenmäge bagyş edilýär.

Struktura we funksional tapawutlaryň barlygy, şeýle hem baro-reseptorlaryň işleşiniň bozulmagyna getirýän AG-de damar diwarjyklarynyň mikrostruktura özgermelerine beýleki awtorlar hem görkezýär. D.Heath we awtordaşy bolsa, bulardan başga-da 61 ýaşda aradan çykan AG bilen keselleýän näsaglarda karotid bedenjileriň olarda struktura elementleriň özgerşini hem beýan etdiler.

Böwreklerde mikrosirkulýasiýanyň özgermesi köplenç RAAS disfunksiýasyna getirýär. Simpatik nerw ulgamynyň rahatlykda we fiziki agramda reniniň we meidiatorlaryň ganynyň düzümini öwrenip R.Simsolo we awtordaşy, RAAS we simpatik nerw ulgamynyň kadadan üýtgeýändigini emma şol bir wagtda olara şu üýtgemeler we AB derejesiniň arasyndaky özara baglanyşygy tapyp bilmediler..

Şeýlelik bilen, AG-de gemodinamikanyň bozulmaklygy aorta boýunça ganyň akymynyň mehaniki päsgelçilikleri bilen şertlendirilip bilner, bulardan başga-da ýüregiň we damarlaryň bilelikde geçýän keselçilikleriň, regionar baroregulýasiýanyň disfunksiýaly damar ulgamynyň diwarjyklarynyň mikrostruktura üýtgemelerine, garmonal gemeostazisiň ulgamynyň işiniň bozulmagy bilen şertlendirilip bilner.

AG-ň kliniki görnüşi ew diagnostikasy. Ýu.Ý. Bereziw we A.W. Pokrowskiý näsaglaryň ýaşyna baglylykda keselçiligiň dowam edişiniň 5 döwürlerini belleýärler.

Birinji döwür - ýaşayşynyň birinji ýylynyň dowamynda synlanýan agyr. Bu wagtda näsaglaryň iň ýokary ölümliligi ýazga alynýar. Ikinji döwür - uýgunlaşma ýa-da adaptasiýa (1 ýaşdan 5 ýaş çenli). Hut şu döwür AG üçin mahsys şikayatlar peýda bolup biler: kelle agyrysy, dem gysma, ýadama we fiziki ýüklenmelerde aýaklarda agyry. Emma köplenç ýagdaýlarda şikayat bolmaýar, kliniki ýetmezçilikleriň ýüze çykmagy bolsa aýdyň, munuň netijesinde ýetmezçilik tötänleý ýüze çykarylyp bilner.

Üçünji döwür - öwezini dolma - 5 ýaşda 15 ýaş çenli ýaş gurşayar. Bu döwürde hem şikayat bolmaýar, bu bolsa keselçiligiň giç ýüze çykarylmagyny şertlendirýär. Dördünji - degişli öwezini dolmagyň bozulmagy. Emma ýaş ol

adatda jynsnyň kemala gelme döwrüne laýyk gelyärn oňa kelle agyrysynyň, ýadawlygyň, käwagt - burun ganamasynyň peýda bolmagy mahsus, bu bolsa näsaglaryň lukmana ýüz tutmagyna mejbur edýär. Başinji döwür - 20-40 ýaşdaky ýagny olaryň ýaşaýan şu ýaşynda gözegçilik edilýänleriň öwezini dolmasynyň bozulmaklygy. Bu döwürde näsaglaryň şikaýatlary arterial gipertenziýanyň ýüze çykmagy üçin mahsus.

1 ýaşdan 15 ýaşa çenli ýaşda çagalarda adatda AG hem şikýaty bolmaýar, beýleki sebäpler boýunça lukman gözegçiliginde tötänleý ýüze çykarylýar. Şol bir wagtda esasy kliniki ýüze çykmalary ýüzegiň töwereginde ses we AB ýokarlanmagy bolup biler. Diňe 5% näsaglarda bu ýaşda ýürek ýetmezçilikleriniň alamatlary bolup biler.

Näsaglaryň şikaýatlaryny şulara bölýärler:

Aortanyň proksimal bölümünde gipertenziýasy bilen baglanşykly. — kelle agyrysy, kellede ýürek urşunyň duýulmagy, çalt aň ýadawlygy, ýadyň we görejiň kütelmekligi, burun ganamalary;

- ýüregiň çep garnynyň aşa ýüklenmeginiň artyşsyzlygynyň netijesi bolup durýan şikaýatlar - ýüregiň töwereginde agyry, dem gysma, ýürek uruşunyň bökdençlikleri;
- bedeniň aşak ýarysynda gan aýlanşynyň ýetmezçiligi bilen şertlendirilýän şikaýatlar - çalt ýadamaklyk, aýaklaryň ysgynsyzlygy, ikronož myşsallaryda agyry, aýratyn hem fiziki agramlarda.

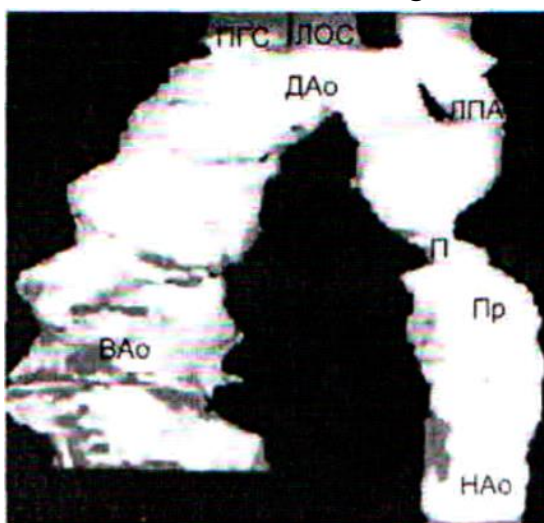
Arterial gipertenziýa AG-nyň kliniki alamatlarynyň iň möhümleriniň biri bolup durýar. Adatda bolşy ýaly, sistologiki basyş ýokarlanýar, şol bir wagtda disotologik ähmiýetsiz ýokarlanýar. Emma kadaly ýa-da aram ýokarlanan Ab-da fiziki agramly synagy AB ähmiýetli ýokarlanmagyna geçirilýär, bu bolsa, özbolşyly diagnostika synagy bolup durýar. Diagnostika kynçylyklary ýaýjyk süňküniň AG-da aşagyndaky arteriýalaryň anomallyklarynda ýüze çykyp biler, bir ýa-da iki ýaýjyk süňküniň aşagyndaky arteriýa 1 daralma ýerleri distallyrak. Muňa baglylykda iki ellerdäki AB ölçenmegi örän möhüm. AG-ly näsaglarda ýokary däl AB, bilelikde gelyän aortal stenoz bilen şertlendirilýär.

Sistolik sesiň häsiýeti aortanyň beýgelýän kysmynyň, arterial gipertenziýanyň, şeýle hem bilelikde gelyän gapajyklaryň ýetmezçiligi giňelmeginiň barlygy bilen anyklanylýar. Köplenç gödek sistologiki ses ýüregiň tutuş ýüzleýiniň üstünde eşdilýär, boýnyň damarlaryna we kebze arasy boşluklary geçirilýär. Sistologiki sesiň iň ýokary ses çykarýan nokadyny göwüden çepe ikinji-üçünji gapyrga arasy beýan edilýär, emma käwagt ön tarapdan ses ýaramaz aýan edilýär we kebze arasy boşlukda sese we içki göwüs arteriýalaryň gidişine gönükmek zerur bolan ýagdaýynda aýratyn ýagdaýlarda dowamly arterial gipertenziýanyň netijesinde aortanyň ýokarsynda 2-nji äheňiň aksepti eşdilýär, sistidiastologik ses bile blýan açyk arterial akymda, 10-30% näsaglarda aortanyň gapajygynyň

ýetmezçilginiň diagnostiki ses eşdilýär, bu bolsa köplenç iki açylýan aortal gapajygyň barlygy bilen baglanşykly bolup biler. Bilelikde geçýän mitral gapajygyň ýetmezçilikleri ýüregiň ýokarjygynda sistologik sesiň güýçlenmegiň bilen bile geçip biler, AGN-da gödek sistologik ses göwüsiň çep tarapyndan üçünji-dördünji gapyrga arasy epsent eýe. But arteriýalarynyň pulsasiýasyny kesgitleme örän möhüm ähmiýete eýe, sebäbi Ag-ň beýleki mahsus alamatlary ýoklugynda bu alamat patologiýanyň häsiýetiniň bellemde esasy bolup biler. But arteriýalarynda pulsýň gowşamagy ýa-da ýoklugy AG-ny çaklamaga mümkinçilik berýär, aortanyň we bile geçýän aortal aram daralmaklygynda bolsa, polpator “tersine puls tolkunýň” alamatyny kesgitlep bolýar. Emma uly näsaglarda garyn boşlugynyň aortasynyň ýa-da but arteriýalarynyň ateroskleroz okklýuziýasyny aradan çykarylmalý, bu bolsa, pulsasiýanyň ýitmiği bilen bile geçýär.

Aýaklaryň we elleriň arasyndaky AB patologiki gradientiniň barlygy AG-ň esasy obýektiw alamaty hasaplanýar, 10-20 mm rt.st aýaklardaky AB kadasynda ellerdäkiden ýokary şonuň üçin, AB aýaklarda 20mm et.st we ondan köp peselmegi el bilen deňeşdireniňde AG-ny çaklamaga mümkinçilik berýär.

I.M. Orlowa AG-ly 87% näsaglarda nerw ulgamy öwrenip funksional ýa-da organyiki özgermeleri ýüze çykardy. Kelle beýnisiniň organiki zaýalanma alamaty 42% näsaglarda bellige alyndy.

Sur. 5.42. Kompýuter tomogrammasy Membranoz görnüşli aortanyň koarktasiýasy

Esasan bular ýarym şar we ýogyn düýpli sindromalar bilen ýüze çykýan kelle beýnisiniň mikroojak zaýalanma alamatlarydy.

Sur. 5.43. Kompýuter tomogrammasy. Prolongirlenen aortanyň Koartasiýasy

Näsaglaryň 19%-de oňurga ýülüginin zaýalanmasy ýüze çykaryldy, şol bir wagtda oňurga ýülüginin funksiýalarynyň organiki almatlarynyň 13% koarktasiýasynyň ýerinein aşagynda oňurga ganüpjünçiliginiň garyplaşmagy bilen şertlenýär. AG-ly näsaglaryň 43% simpatik nerw ulgamynyň tonusynyň artykmaçlykly disfunksiýasynyň wegetatiw-damar alamatlary bellik edildi.

Käbir awtorlar AG-ly näsaglaryň ýaşasýşynyň ikinji on ýyllygynda serebral alamatlaryň peýda bolmagyny we olaryň ösmegi bilen ösüşine görkezýärler. Şeýdip kelle beýniniň zaýalanmagynyň ojak alamatlary 20 ýaş çenli ýaşdaky näsaglaryň 12%-de we 20 ýaşdan uly ýaşdakylaryň - 28%-de belenildi.

Serebral damar krizli näsaglaryň sany 5%-den 24% çenli artýar.

Obýektiw gural diagnostikanyň esasy usullary gursagyň rentgenografiýasy, gyzyldedgin konstruktiv bariýli üç proyeksiýasy; elektrokardiografiýa (EKG); Ultrases doppleografiýa (USDG), ultrases dupleks skanirleme, EhoKG, bolup durýar, üstesine-de ahyrky özüniň duýgurlygy we spesifikligi bilen bile geçýän ýüregiň we damarlaryň ýetmezçiliklerini ýüze çykarmak üçin gitdigiçe uly wezipäni eýeleýär; aortagrafiýa we angiokardiografiýa (görkezme boýunça aýratyn ýagdaýdalarda) agyr sazlaşykly keselçiliklerde, şeýle hem mälüm däl kliniki görnüşde we differensial diagnostikanyň maksatlarynda ahyrky wagtda has köp ähmiýete magnit-rezonans we kompýuter tomografiýasy özüniň ýokary maglumatlylygy we özbaşdaklygy bilen eýe bolýar, emma bu usulyýetyň giňden ulanylmagy barlagyň ýokary bahasy bilen çäklendirilen (sur. 5.42; 5.43).

Aortanyň “jüründiginiň” AG-ň klassiki rengenologiki alamatlary tekizlenenligi, çep garynynyň ulalmagy, aortanyň beýgelýän kysmynyň giňelmeginiň hasabyna sagdan damar bogdajygynyň pökgermegi, sag kontur

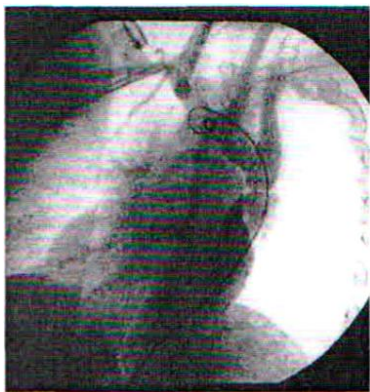
boýunça poststenotik giňelme ýerinde kontrastirlenen gyzyldödegiň bökdençligi (“tersine üçlügiň” alamaty) we uly ýaş toparynyň näsaglarynda gapyrgalaryň uzurasiýasy, ýüregiň gapajyk ýetmezçiliginiň rentgenelogik alamatlarynyň birleşmesi mümkin. Olara ýüregiň sag we çep bölekleriniň ulalmagy, ýüregiň özboluşly şekli, öýkenlerde damar durgunlygynyň alamatlary bilen gapajygyň mitral patologiyasynda lego şekliniň güýçlenmegi, beýgelyän we peselyän gursak aortanyň ahyrkylaryň anewrizmatik giňelmeginde kölegäniň giňelmegi, Luzoria barlygynda aortanyň dugasynyň kysmynda goşmaça kölegäniň peýda bolmagy girýär. Şeýle-de bolsa, barlag geçirijileriň aglabasy sanalan rentgologiki alamatlarynyň hemişelik dälligine, durnuklyk dældigine we keselçiligiň asyl şekillendirilen şekline hemişe laýyk gelmeýändigini görkezýärler.

AKG-de ýüregiň çep garnynyň gipertrofiýa alamaty (55-80% ýagdaýda), ýüregiň önündäki garynjygyň bogdajygynyň aýajyklarynyň biriniň blokadasy (37-55%), DÝÝ bile geçýän we lego gipertenziýaly näsaglarda sag garynjygyň gipertrofiýasy. Ýürek öwezini dolmasy bozulan alamatly uly ýaş toparynyň näsaglarynda köplenç degişli koranar ýetmezçiliginiň alamatlary, geçirilen infarkt miokardanyň zolagynyň kesik yzlarynyň özgermegi we iç toplumyň ahyrky kysmynyň bozulmagy.

Häzirki wagtda ehokardiografiýa - AG -ň we bile geçýän ýetmezçilikleriň, şeýle hem ýürek-damar ulgamyň keselçilikleriniň diagnostikasynda möhüm derňew usullarynyň biri. Iki ölçegli şekilde kadaly aorta ekranda öz uzynlygynda simmetrik hasydyr-bir daralmasyz ýaý şekilli emele gelme ýaly görünýär. Aortanyň kaortasiýasy bu ýerden ýokarda işjeň pulsasiýaly aýyklygyň daralmagyna ýol berýär. Adatda aortanyň ýaýyndan uzaklaşýan iri damarlary hem ýüze çykaryp bolýar. Aortany skanirlemek üçin suprasternal pozisiýa ulanylýar, datçigi yzyna, aşak we çepe aortanyň okuna parallel gönükdirilýär. Datçigiň iki tekizlik boýunça 45 dereje burç astynda bir görnüşli gönükdirilmesi. Datçigiň sag ýa-da çep parasternal pozisiýasyny ornadyp hem bolýar. Koartasiýany tassyklaýan gytaklaýyn alamatlar aortanyň we çep garynjygyň miokardyň gipertrofiýanyň giňelmegi bolup biler. Diagnostikanyň anyklygy üznüksiz doppleografiýanyň we ganyň akymynyň reňkli kartirlenmeginiň ýardamy bilen artýar, şol bir wagtda aortanyň daralmagy bilelikde gan akymynyň turbulentligini we daralma ýerineň gan akymynyň distal peselmesi bellenilýär.

Gan akymynyň ululygyna köp faktorlar täsir edýär, has takygy, aortanyň kesilen ýeriniň meýdany, daralan segmentiň uzynlygy, kollateraliýleriň ýa-da uly AABK-ň barlygy, ýüregiň urşunyň ululygy. Munda üznüksiz doppleografiýanyň ýardamy bilen gönüden-göni koartasiýanyň töwereginde basyşyň gradientini kesgitlenişi esaslanan.

Ýürek-damar ulgamyň ösüşiniň bile geçýän ýetmezçilikleriniň diagnostikasy barlagyň inwaziwdäl we inwaziw usullarynyň ýardamy bilen ahyrkylaryň gönüden wizuallaşdyrylyşy jemlenýär. Dopplegrafiýa bilen diagnozy tassyklamak üçin ýüregiň degişli kamerasyna zyňylmanyň barlygy ýa-da basyşyň düşmegini ýa-da ýüregiň gapajyklarynda regurgitasiýanyň derejesi kesgitlenilýär. Adatda ÝGAÝ, AGN, AABK ululygyny kesgitlemek we lokallaşdyrmak, aortanyň iki açylýan gapajygy, mitral ýetmezçiligi kynçylyk bermeýär.

Sur. 5.44. Angiogramma. Adaty ýerde aortanyň koarktasiýasy. Diagnoz goýmak üçin goşulýan ýokarky ýarym damar aortanyň ýaýynyň şahalarynyň daşlaşma anamollygy, aortanyň ýaýynyň gipoplaziýasy ýaly sazlaşyklar has kynlary.

Häzirki wagta çenli aortografiýanyň maglumatlary bolmazdan Ag-ly näsagy anyklamak mümkin däl hasaplanýardy. Emma inwaziw däl diagnostikanyň usullarynyň kämilleşmegi ahyrky wagtda AG-da beýleki ýüregiň we damarlaryň keselçilikleri bilen sazlaşygynda aortanyň we arteriýalaryň gapma-garşy öwrenilişinde diňe şübheli ýagdaýlarda ulanylmagyna goşandyny goşdy. Ýa Aortanyň iň köp daralmagy bilen bilelikde AB gradientiniň hökman ölçemeli Seldinger boýunça transarterial aortagrafiýa ulanylýar (bur arteriýalaryň pulsasiýasy saklananda), ýa-da transwenoz digital substraksion angiografiýany (Doly AG-da) ulanylýar. Awtorlaryň birtoparynyň pikiri boýunça, aortografiýa aneurizmde we aortanyň kalsinozynda, aortanyň ýaýynyň distal böleginiň gipoplaziýasynda, ýaýjyk süňküniň aşagyndaky arteriýanyň ösüşinde we uzaklaşmasyndaky anomallyklarda, şeýle hem peselýän gursak aortasynyň segmentar dogabitdäki gipoplazasyna çaklananda differensial diagnoz goýmak maksatda aortografiýa hökman. Hat-da ultrases doplografiýanyň ýeterlikli anyk maglumatlarynda islendik aortografiýada patalogik gradientiň bellenen derejesiniň daralma ýerinden ýokarda we aşakda AB ölçenilmeli.

Ahyrky wagtlarda köpsanly awtorlar AG-nyň her bir hadysasynda bolup biljek translýuminal ballon angioplastika görkezmeleri kesgitlemek üçin angiografiýany geçirmekligi maslahat berýär (sur. 5.44).

Ýüregiň boşluklarynyň katerterizasiýasy köpsanly barlag geçirijileriň pikiri boýunça ýüregiň we damarlaryň dogabitdäki çylşyrymly ýetmezçiliklerinde ýüregiň uly interiereial we interwentrikulýar kemçiliklerde lego gipertenziýanyň derejesini anyklamak üçin zerur. Kabir awtorlar uly ýaş topardaky AG-ly ähli näsaglara angiografiýany ýerine ýetirmegi maslahat berýär, 30-35 ýaşdan soň bolsa, ýüregiň işemiýa ýa-da koronarityň alamatlary barlygynda çep wentrikulografiýaly koronagrafiýaly aortografiýa üstüni ýetirmeli.

Ýüregiň we damarlaryň AG-ň we bile geçýän keselçilikleriň hururgiýa bejergisi. Aortanyň koartasiýasy diagnozy operasiýasyna görkezme bolup durýar. Operatiw goşulşmanyň ýerine ýetirilmeginiň ip amatly ýaşı 5-15 ýaş hasaplanýar, ýagny ýürek-damar ulgamyň ýaramazlaşmagyndan öň. AG-yň hirurgiýa bejergisiniň taryhy 50 ýaşdan ýokary hasaplaýar. 1944 ýylda Şwesiýada AG boýunça 12 ýaşly oglanjyga (Crafoord) dünýäde ilkinji operasiýa geçirildi, operasiýa aortanyň rezeksiýasynda we ujuny ujuna anastomozyň ýardamy geçirijiligini dikeltmekden ybaratdy, AG-ň rezeksiýasyndan soň aortanyň näsazlygynyň konserwirlenen gomoartyny ilkinji sapar ýerleşdirilişi 1981 ýylda (Gross) amala aşyryldy. SSSR-de AG boýunça ilkinji bolup Ý.N. Meşalkin 1955 ýylda ýerine ýetirdi.

50 ýyldan gowrak wagtdan bäri ägirt uly kliniki materiallar toplandy, AG-ň hirurgiki bejergisiniň taktikalary we netijeleri boýunça köpsanly ylmy barlaglar çykaryldy. Muňa baglylykda bu bölümiň taryhy we taktika nukdaýnazarlaryna degmezden, biz diňe operatiw goşulmanyň tehnikalarynyň aýratyn soraglarynda durmak isleýäris. Esasan hem ahyrky ýyllarda ol käbir üýtgetmeleri çekdi.

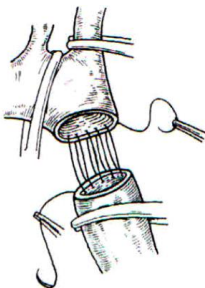
Köp sanly gözlegleriň netijesinde AG-da operasiýanyň 4 görnüşi işlenilip taýýarlandy:

- ujuny ujuna anastomoza goýup kesip aýyрма;
- protez goýup kesip aýyрма;
- göni we göni däl istmoplastika;
- şuntirleýiji operasiýalar.

Häzirki wagtda aortanyň istmoplastikasy (ýa göni, ýa-da çep ýaýjyk süňküniň aşagyndaky arteriýanyň hasabyna) ýaşasýşynyň birinji ýylynda we irki ýaşda has ýaýbaň gözkezilen diýilip ykrar edilýär. AG-ly uly ýaş toparynyň näsaglaryna gelsek, onda käbir barlag geçirijiler istmoplastikany näsaglaryň örän az sanlysynda bolup bilýär diýip hasaplap maslahat bermeýärler.

5- ýaşdan uly näsaglarda AG-ň hirurgiki düzedilişiniň esasy usullary - uýy ujuna anastomoz bilen rezeksiýa we protez goýup rezeksiýa. Operasiýanyň şuntirlenmesi we olaryň aýratyn dürli görnüşliligi - sag tarap torakotomiýadan beýgelyän we peselýän aortadan aorto-aortal şuntirlemäni örän seýrek ýerine ýetirýärler we iňe aýratyn görkezijiler bar bolanda.

Özal hem bolşy ýaly, häzir hem awtorlaryň aglabasy AG-ň ujy ujyna anastomozly rezeksiýa has fiziologiki operasiýa bolup durýar diýen pikir bilen ylalaşýarlar (sur. 5.45), sebäbi patologiki segmenti aýyrýarlar, aortanyň üznüksizligini özüniň diwarjyklarynyň hasabyna dikeltýärler. A.W. Pokrowskiý we bir topar barlag geçirijiler deslapkylarda anastomozyň ösüp biler diýip hasaplaýarlar.

Sur. 5.45. Ujy ujyna anastomoz bilen aortanyň koarktasiýasynyň rezeksiýasy.

Ujy ujyna anastomozy goýmagyň esasy düzgünleriniň biri - iň giň soustini döretmek (ulylarda azyndan 15 mm ýa-da aortanyň ýaýynyň diametriniň 2/3). Şol bir wagtda aortanyň ön tarap we arka tarap diwarjyklaryny tikme tehnikasy hem ýaşyna laýyklykda üýtgeýär - tutuş perimetr boýunça aýratyn çitim tikişlerinden II -şekilli we çekilýäne çenli.

Protez goýup AG-nyň rezeksiýasynyň giňden ulanylmagyna oňa esasy görkezijileri kesgitlemek ön ulanyldy. Şol bir wagtda ýene AG-ň hirurgiki düzedilmegine bildirilýän esasy talaplar nazara aldylar: golaýdaky we uzaklaşdyrylan gowy netijeleri gazanmak üçin anastomozlar giň bolmaly we A.W. Pokrowskiniň pikiri boýunça çekdirilmezde düşelmeli. Gross we awtordaşlary eksplantantlaryň ulanylmagy şularda zerur diýip hasaplaýarlar:

- aortanyň stenotik bölümlerinden ön ýa-da soň möhleti uzaldylan daralmada;
- aortanyň ýokarky segmentiniň dar diametrinde;
- aortanyň bile geçýän aneurizminiň barlygynda;
- operasiýa wagty tehniki gaýry üzülmelerde.

Aortaly proteziň pähimli giň proksimal anastomozyny döretmek üçin käbir awtorlar çep ýaýyk süňküniň aşagyndaky arteriýanyň başlangyç bölümüne geçişli aortanyň stenotik diwarjygyny kesmegi tekliş edýärler. Soňra bu ýoly ujy ujyna anastomoz goýlanda hem ulanmaga başladylar.

Uly ýaş toparyndaky näsaglarda AG-ny hirurgiki bejergisi özüniň aýratynlyklaryna eýe, sebäbi ol aortanyň we onuň şahalarynyň diwarjyklarynyň degeneratiw üýtgemeleri bilen baglanşykly bolmagy mümkin bolan gaýry üzülmeleriň ösmeginiň töwekgelçiligi bilen, koronar gan aýlanşygynyň ýetmezçiligi, başlangyç ýürek ýetmezçiligi, bile geçýän keselçilikleriň barlygy bilen şertlendirilýär (aortanyň aneurizmi, ýüregiň dogabidäki we edinilen ýetmezçilikleri). Operatiw goşulşmanyň arassa tehniki kynçylyklardan başga-da

näsaglarda AG düzedilenden soň olarda AB peselmegi bilen baglanşykly patofiziologiki meseleler hem bar we muňa baglylykda kelle beýniniň we ýüregiň gan aýlanşygynyň ýaramazlaşmagy. 30 ýaşdan uly ýaşdaky AG-ly näsaglarda ähmiýetli tehniki kynçylyklar we has ýokary ölüm netijeler (5-44%) barada köp sanly awtorlar habar berdi. Operasiýa edilen uly ýaş toparynyň näsaglarynda ölümiň esasy sebäpleri aýratyn döwürde infarkt miokardy, aortal ýetmezçilikler we onuň bilen baglanşykly ýürek ýetmezçiligi, mitral ýetmezçilikler, kelle beýnisine ganyň guýulmagy, aortanyň aneurizminiň üzülmegi, duýdamsyz ölüm agzaldy. AG-ly näsaglarda ýürek we damaryň dogabitdäki we edinilen beýleki keselçilikleri bilen sazlaşykda, şeýle hem uly ýaş toparynyň näsaglarynda Ag-da hirurgiki düzetmäniň esasy usullary heniz hem ýokarda agzalanlaryň ähli galýar.

Göni däl ismoplastikany seýrek ulanylmaly, sebäbi Ala-Kulju we awtordaşynyň barlag işleri düzetme ýerinde galp aneurizmiň emele gelşiniň ýokary ýygylgyny (27%), aýratyn hem 3 ýaşdan 13 ýaşa çenli uly näsaglarda operasiýadan soň. A.B. Zorin we N.G. Aleşkin 30% ýagdaýda göni däl istmoplastikden soň aýratyn möhletlerde aneurizmiň emele gelmegini ýüze çykardylar. Megerem şunuň bilen hem hat-da uly ýaş toparyndaky näsaglardaky AG-da hirurglaryň aglabasynyň hut şu tertipden soň uzaklaşdyrylan netijeleri synlap, uýy ujyna anastomozy makul görýändigini hakykaty düşündirip bolýar, we 45-96,9% ýagdaýlarda ýerine ýetirýärler.

Beýleki awtorlar uly näsaglarda AG-yň düzedilişiniň in amatly usuly diýip tikişleriň kesilmeginiň we aortanyň diwarjyklarynyň degenerativ üýtgemeleri sebäpli ganalardan gaça durma mümkinçiligini düşündirip protez goýup rezeksiýany hasaplaýarlar, şeýle-de bolsa, B.A. Konstantinow we awtordaşy, kesilenden soň aortanyň galp aneurizminiň uýy ujyna anastomozdan soňa görä 3 esse ýygylgyny (13.5% ýagdaýda) ýüze çykýar. Häzirki wagtda AG-yň beýleki ýüregiň we damarlaryň beýleki keselçilikleri bilen sazlaşygynyň hirurgiki bejergisiniň taktikasy barada soragy gutarnykly çözülmädi. Muňa baglylykda 2 sorag ýüze çykýar:

- iki ähmiýetli ýetmezçiligi hökman korragirlemeli?
- eger howwa bolsa, haýsysynda başlamaly ýa-da bir wagtda düzetmäni geçirmelimi? Iki tapgyrly gatyşmanyň taktikalary köp sanly hirurglar tarapdary bolýarlar, emma bu ýagdaýda tapgyrlaryň yzygiderligini saýlama meselesi ýüze çykýar.

Ýiti çepgaryn ýetmezçiliginiň netijesinde bildirýän aortal ýetmezçiliginde AG-ň rezeksiýasyndan soň ölümlü netijelerini synlan käbir awtorlar, hat-da bildirýän AG-da ýetmezçiliginde çalt hirurgiki düzetmäni talap edýändigini we şuna meňzeş sazlaşmada birinji tapgyrda AG-ň düzedilmegi zerurdygy pikirini red edýärler.

AG-ň mitral we aortal gapajyklarynyň ýetmezçilikleri bilen sazlaşygynda sintetiki eksplantatyň ýardamy bilen beýgelyän we peselýän aortadan aorto-aortal

şuntirlemeli AG-y aýtyp emeli gan aýlanşyk şertlerinde orta sternotomiýanyň üsti bilen iki ýetmezçilikleriň bir wagtda düzedilişini görkezilen diýip hasaplaýarlar.

Iň köp tehniky kynçylyklar AG-ň aorta we onuň şahalarynyň aneurizmi bilen sazlaşygyna ýüze çykýar. Aortanyň we gapyrgaarasý, şeýle hem koartasiýanyň golaýynda ýerleşýän beýleki arteriýalary AG ýok edilende bir wagtda aýyrmaklyk maslahat berilýär. Beýan edilen edebiýatda beýgelýän aortanyň aneurizmi bilen AG sazlaşan ýagdaýynda awtorlar iki tapgyrly bejergini maslahat berýär: yzyndan gelýän beýgelýän aortanyň EGA şertlerinde orta sternotomiýanyň üsti bilen aneurizmi ýok edip miokarda agramy azaltmak üçin başlangyç AG-y düzetmek.

Iň gyzykly meseleleriň biri uly ýaş toparyndaky näsaglaryň koronar arteriýalarynyň gemodinamiki düýpli zaýalanmagy bilen koarktasiýanyň sazlaşygynyň bejergisi bolup durýar. Dünýä edebiýatynda şuna meňzeş näsaglaryň üstünlikli bejergisiniň diňe sanalgyja beýany bar. Ilki bilen Goebel we awtordaşy 42 ýaşdaky näsagda yzyndan gelýän AG koarktasiýasyny (TLBAP soň 8 aý soň) düzedişli ön tarap garyn ara şahalaryň (ÖGAŞ) stenozyň birinji tapgyr ballonly angioplastikasy barada habar berdiler. 1983 ýylda Filho we awtordaşy bir pursatly AG koarktasiýasynyň we 62 ýaşdaky näsagyň koronar arteriýalarynyň bildirýän aterosklerotik zaýalanmasýnda miokardyň rewaskulýarizasiýasy ýagdaýyny beýan etdiler: ortaky sternotomyň üsti bilen sintetiki eksplantat bilen diafragmanyň derejesinde beýgelýän we peselýän aortalaryň arasynda aor-tokoronar şuntirleme we aorto-aortal şuntirleme ýerine ýetirildi. Biziň ýurdumyzda şu görnüşde gowy netijeli operasiýa 1987 ýylda 42 ýaşdaky näsagda A.A. Spiridonow adyndaky ISSH-da ýerine ýetirildi. Muňa garamazdan bu operasiýa giň ýaýbaňlyga eýe boldy, sebäbi onuň awtorlarynyň özüleri we ýerine ýetirijileri keselçiliklerden birine baglylykda gemodinamiki ähmiýetliligine baglylykda her bir özbaşdak hadysada miokardyň bir pursatlyk rewaskulýarizasiýasynda we AG düzetmesinde berk görkezmeleriň zerurlygyny görkezdiler.

Aortanyň preduktal koarktasiýaly aýratyn täze doglan çagalarda peselýän aorta ganyň akýşy açyk arterial birleşdiriji kanalyň (AABK) üsti bilen lego arteriýandan amala aşyrylýar we ahyrky ýapylan ýagdaýyna ýagdaýyň betbagtçylykly ýaramazlaşmasy başlanýar. Häzirki wagtda birleşdiriji kanalyň geçirijiligini emeli goldamaga mümkinçilik berýän dermanlar bar. Bu dokuma garmonlary diýilip atlandyrylýar - E toparyň prostaglandinleri. AABK diwarjygyna 0.025—0,1 mkg (kg/min), dozada saýlama täsiri edip olar birleşdiriji kanallary giňeldýärler we onuň üsti bilen gan akymyny güýçlendirýärler. Bir wagtda umumy lego we umumy periferiýa garşylygy peselýär, bu bolsa AG-ly näsaglar üçin peýdaly. Derman gönüden-göni aorta goýberilip bilner, legoly arteriýa ýa-da periferik damara. Ahyrky ýyllarda PGE esasynda peroral serişdeler hem döredildi.

Bejerginiň gidişinde näsaglaryň ýagdaýy pugta gözegçilik edilmeli, sebäbi dermanyň tahikardiýa, suwuk täretiň deri örtükleriniň giperemiýasy görnüşinde ters täsirleri bolup biler. Has gazaply ýaramazlaşma apmoe. Emma derman ýatyrylanda bu döremeler çalt ýitýär.

PGE-niň ýardamy bilen bejergi adatda bolşy ýaly çaga doglandan soň 3 hepde soň bolup biler, sebäbi soňra AABK doly ýapylýar we dermanyň täsirine tabyn bolmýar. Eger AABK başlangyçda uly ölçegde bolsa we onuň diwarjygynyň gowşamagy aralygyň we gan akymynyň mundan beýläk ulalmagyna goýmaýar. Şol bir wagtda eger, PGE goýberilmegi ýapylýan AABK-ly näsagda başladylan bolsa, täsiri örän geň galdyryjy bolup biler: metobolizm asidozy çalt ýiter, PO₂ artar we kapellýarlaryň doldurylmasy koarkasiýasdan distall, işjeň peşew aýrylma başlar. Aortanyň proksimal we distal kysymalarynyň arasynda basyşyň gradiýenti düýpli peselýär, muny bolsa, aortanyň diwarjygynda bar bolan kanal dokumasynyň rahatlamagy bilen düşündirip bolar. Çep garynjyga agramyň azalmagyna baglylykda onuň boşlugyndaky ahyrky-distologiki basyş hem kadalaşýar. Bularyň ählisi näsaglaryň ýagdaýynyň gowlaşmagyna we has amatly şertlerde operasiýany ýerine ýetirmäge ýardam edýär.

AG-ly täze doglan çagalarda PGE-ň giňden ulanylmagy bu ýaş toparynda ýaşayş görkezijilerini gowulandyrdy. Eger ozal her üç çagadan birisi aradan çykýan bolsa, häzirki wagtda diňe seýrek ýagdaýlarda şeýle näsaglaryň ýagdaýynyň agyrlыgy sebäpli operasiýany ýerine ýetirip bolmaýar.

Ahyrky birnäçe ýylyň dowamynda AG-yň hirurgiki bejergisiniň alternatiwi translyuminal ballon angioplastika boldy. Şol wagtdan bäri Lock. Castaneda-Zuniga we awtordaşynyň işlerinde eksperiment işlerinde we rezesirlenen girurgiki koarktasiýasynda olaryň ballon bilen dilatasiýasyn mümkinçiligi subut edildi, bu usul tutuş dünýä boýunça gitdigiçe köp tarapdarlary eýelemäge başlady. Häzirki wagtda AG -da TLBAP ulanylyşynyň ýeterlikli uly kliniki materiallary jemlendo (sur. 5.46). Bu usulyýetiň täze doglan çagalarda, aýratyn hem bile geçýän agyr keselçiliklerde we ýaşayşyna howp salýan ýagdaýlarda ýokary netijeli. Şol bir wagtda TLBAP ýa hirurgiki gatysmadan düýbünden gaça durmagy, ýa-da çaga tarapyndan has uly ýaşa ýeýänçä yza süýşürilmegine ýardam berýär.

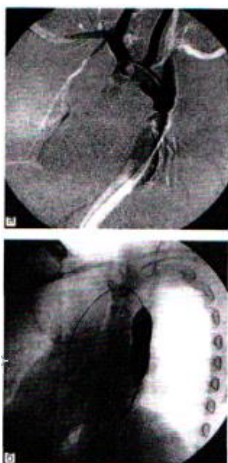
Bu tertibiň artykmaçlygy torakotomiýanyň we umumy anesteziýanyň näsagyň gospitala ýerleşdirilmeginde az möhletlerde ýoklugyndan ybarat. Emma gatysmanyň tehniki tarapy çylşyrymly. Aortanyň pähimli giňeldilmegi üçin daralan ýere görä 2,5-3 esse giňräk ballon ulanylmaly.

Fiksirlenen giňeltme diňe aortanyň diwarjygynyň içgin we orta gatlagy zeperlenende ýetilýär. Bu aortanyň trombozyna getirip biler, uzaklaşdyrylan möhletlerde - onuň anewrizminiň ösmegine getirip biler. Bulardan başga-da gatysmadan soň birnäçe hepdeden soň rekoarktasiýa ýagdaýy ýygy, operasiýa bolsa,

aortanyň dowarjyklarynda dokumalaryň köpelmegi bilen kynlaşýar. Şu TLBAP-a baglylykda diňe näsagyň agyr umumy ýagdaýynda we koarktasiýasynyň belli bir anatomiýasy barlygynda, mysal üçin, AG görnüşinde membranoz diýilip atlandyrylýany görkezilýär.

5 ýaşdan uly çagalaryň gatnaşygyna barlag geçirijileriň pikirleri düýbünden tapawutly. Käbirleri bur tertibi ähli ýagdaýlarda maslahat berýär, beýlekiler diňe uly kliniki tejribä eýe we dowamly synlama döwründe saglyk merkezlerinde; bulardan başga-da berk kesgitlenen anatomiýa we patofiziologiki görkezmeleriň barlygynda. We soňunda awtorlaryň bir topary gatyşma zolagynda stentirlemede we anewrizmi emele getirme mümkinçiliginde rekoarktasiýanyň uly ýygylgyna salgylanyň AG-da TLBAP ulanma mümkinçiligini düýbünden red edýärler.

Şu meselä bagş edilen barlag işlerinde lukman P.Syamsasundar Rao bu pikirleriň ählisiniň bar bolmagyna hukugynyň bar diýip hasaplaýar, onuň özi ýetmezçilgiň ýaşyna we anatomiasyna garamazdan çagalarda AG -da ballon plastigiň giňden goldaýan bolsa-da. Islendik ýagdaýda ähli awtorlar tarapyndan AG-da TLBAP mümkinçiligi baradaky soragyň gutarnykly çözülmegi üçin kliniki tejribäniň gelejekde toplanmagy we goşmaça barlag işleriniň geçirilmegi ykrar edilýär.

Sur. 5.46. Aortanyň koarktasiýasynyň TLBAP zolagy.

a, b — gatyşma tapgyrlary.

Aoranyň koarktasiýasynyň hirurgiki bejergisiniň uzaklaşdyrylan netijeleri gowy. Operasiýa edilen näsaglaryň diri uzaklaşdyrylan galyjylygy 90,3—95 % ybarat. 5 ýaşda we ondan uly ýaşda operasiýa edilen näsaglaryň operasiýadan soň rekoarktasiýasynyň ýygylgyny 1 — 3 % geçýär. Bularyň ählisi AG -yň operatiw bejergisiniň ýokary netijeliligi barada şaýatlyk edýär.

Wazorenal gipertenziya

Wazorenal gipertoniya – bu böwrek arteriýalarynyň gysylmagy netijesinde ýüze çykýan kesel. Olaryň zeperlenmeginiň sebäpleri ateroskleroz (köplenç), fibromuskulýar displaziya we mahsus däl arteriit degişli bolup durýar. Wazorenal gipertoniya klinikada stabil we örän ýokary arterial gipertoniya bilen ýüze çykýar. Wazorenal gipertoniya otnositel köp ýaş adamlarda hasam fibromuskulýar displaziýada we arteriitda duş gelýär. Gipertoniýanyň bu görnüşiniň häsiýetli alamaty onuň durnuklylygy bolup durýar. Seýrek bolmadyk ýagdaýda gipertoniya howply akyma eýe bolup bilýär.

Bejergi. Wazorenal gipertoniýanyň ýeke-täk effektiv usuly irki hirurgiki operasiya bolup durýar. Böwrek arteriýalarynyň okklüzion zeperlenmelerinde rekonstruktiv operasiýalara garşy görkezmelere otnositel täze (6 aýa çenli) kelle beýni ýa-da koronar gan aýlanyşygynyň bozulmasy, ýürek-damar ulgamynyň aýdyň dekompensasiýasy we agyr böwrek ýetmezçiligi, hem-de uly giňişlige ýaýran iki taraplaýyn böwrek arteriýalarynyň zeperlenmegi (bu ýagdaýda operasiýany tehniki tarapdan ýerine ýetirmek mümkin däl) degişli bolup durýar.

Döş aortasynyň aneurizması.

Döş aortasynyň halta görnüşli çişmegine ýa-da diwarynyň diffuzlaýyn kadadan iki esse giňelmesine aneurizma diýilýär. Ol 0,9 -1,1% aralykda gabat gelýär.

Etiologiýasy. Dürli kesellerde gabat gelýär (sifilis, reumatizm, mahsus däl aortoarteriit). Köplenç ateroskleroz keselinde köp gabat gelýär. Aýratyn topary şikesden we operasiýadan soňky ýalan aneurizmalar. Ondan başga-da aneurizmalar käbir dogabitdi kesellerde (kistozly medianekroz, Marfanyň sindromy, aortanyň ýaýynyň dogabitdi kin-king we aortanyň koarktasiýasy). Aterosklerotiki aneurizmalar näsaglaryň umumy sanyndan 40% tutýar. Ýapyk şikesden soňky döş aortanyň aneurizmalary awtoşikes seýrek awiasion şikesden soň döreýär. Ýerleşen ýeri boýunça aşak gaýdýan aortanyň proksimal böleginde çep ýaýjykasty arteriýanyň başlaýan yerinden soň. Operasiýadan soňky aneurizmalar ýaranyň iriňlemegi we diwarlaryň destruktiv üýtgemeleri netijesinde tikinleriň açylmagy.

Garyn aortasynyň anewrizmalary

Garyn aortasynyň anewrizmasy diýlip, kada bilen deňeşdirilende aortanyň diametriniň 2 esseden köp ulalmasyna ýa-da onuň diwarynyň ýerli çişmesine düşünýärler. Ortaça, aortanyň garyn böleginiň diametri kadada 18-20 mm deň. Ilkinji gezek garyn aortasynyň anewrizmasyny anatomiki tapyndy hökmünde 1554-nji ýylda Fornel tarapyndan beýan edildi. Bu patologiyanyň ilkinji gezek kliniki beýany Vesalius tarapyndan 1557-nji ýylda berildi, 1806-njy ýylda bolsa Laennek ilkinji gezek abdominal aortasynyň ýyrtylmasynyň alamatlary barada aýtdy.

Ýygylgy. Garyn aortasynyň anewrizmalary, beýleki ýerleşýän anewrizmalardan 29-37,8% deň bolýar. Aortanyň dürli bölümleriniň patologiki giňelmeleriniň arasynda, garyn aortasynyň paýyna 80% düşýär (Burakowskiý W.I., Bokeriýa L.A., 1989).

Bu has agyr we çaklamasy amatsyz keselleriň biridir. Näsaglaryň 40%-de kesel kesgitlemesi anyklanylandan soňra birinji ýylyň dowamynda anewrizmanyň ýyrtylmasy başlanýar (Petrowskiý B.W. we soawt., 1989).

Soňky ýyllarda beýle patologiyaly näsaglaryň aýdyň artýanlygy bellenyär, muny ilatyň ömür dowamlylygynyň köpelmegi, aterosklerozyň ýaýramagy we inwaziw däl anyklaýyşyň usulyýetleriniň kämilleşmegi bilen baglanyşdyrýarlar. Häzirki wagtda ABŞ-da garyn aortasynyň anewrizmalarynyň ýygylgy 100 müň ilata 36,2 hadysa deň bolýar, Russiýada – 10-40 hadysa. Beýle ýerleşýän anewrizmalaryň kesilip barlanylýan barlagynyň maglumatlary boýunça 0,16-dan 1,2% çenli ýüze çykarylýar. Ýaşynyň ulalmagy boýunça keselçiligiň ýygylgy köpeliär. Ýagny, 50 ýaş çenli we 70 ýaşdan soňra aradan çykanlaryň arasynda anewrizmalaryň ýygylgy 6-dan 12% çenli köpeliär. Garyn aortasynyň anewrizmasy bolan näsaglaryň 80% golaýy 60 ýaşdan uly adamlar. Erkekler bilen aýallaryň gatnaşygy 8-10:1 deň.

Etologiýasy we patogenezi. Aortanyň garyn bölümüniň anewrizmalarynyň döremeginiň sebäpleri juda dürli-dürli bolýar. kesel hem dogabitdi, şeýle hem edinilýän faktorlary bilen şertlendirilip biler. Aortanyň dogabitdki keselleri (fibromuskulýar displaziýa, Erdgeýmiň kistozly medionekrozy, Marfanyň sindromy we başg.) örän seýrek belleniýär. Beýle ýagdaýlarda anewrizmanyň ýüze çykmagy aortanyň diwarynyň ösüşindäki şikesler bilen baglanyşykly bolýar. Sowuklama we sowuklama däl gelip çykyşly edinilen anewrizmalar has ýygy duş gelýärler.

Aortanyň sowuklamasy dürli mikroorganizmleriň (merezýel, inçekesel, salmonellýoz we başg.) düşen ýagdaýynda ýa-da allergiki-sowuklama hadysasynyň netijesinde (ýörite däl aortoarteriit) ýüze çykýar.

Sowuklama däl aneurizmalar aortanyň aterosklerotiki zeperlenmesinde has ýyggy döreýärler, seýrek ýagdaýlarda onuň diwarynyň şikesiniň netijesinde döreýär. Bellemek gerek, ýagny soňky wagtda şikesden soňky aneurizmalaryň, şol sanda durmuş, ýol-ulag, we söweş zeperlenmeleriniň netijesinde alynýan garyn aortasynyň aneurizmalarynyň sanynyň ähmiýetli artýanlygy bellenýär. Şeýle hem anyklaýyş we bejeriş amallaryndan soňra ýatrogen aneurizmalarynyň sany hem köpeliýär. Eger XX-nji asyryň birinji ýarymynda aneurizmanyň döremeginiň esasy sebäbi (90% çenli) merezýel bolan bolsa, onda häzirki wagtda aterosklerozyň ähmiýeti has wajypdyr (96% çenli). Dürli maglumatlara görä, häzir garyn aortasynyň ýokançly (ýörite we ýörite däl) aneurizmalary umuman olaryň umumy sanýndan diňe 3-5% deň bolýar.

Sebäp faktorlarynyň dürli görnüşliliginde, garyn aortasynyň aneurizmalarynyň döremeginde onuň diwarynyň degeneratiw we sowuklama üýtgeşmeleri esasy orny eýeleýär. Aortanyň ortaky gabygynyň myşsa-elastiki elementleriniň lipidozyň, ateromatozyň ýa-da plazmatiki we limfoid öýjükleriniň toplanmasynyň netijesinde zeperlenmesi waza wazorum obliterasiýasyna, iýmitlenmesiniň bozulmasyna, elastiki membranalaryň dargamagyna, myşsa gatlagynyň bozulmasyna we olaryň tygly dokuma bilen ornunyň çalşyrylmasyna getirýär. Ahyrky netijede aneurizmatiki haltasynyň diwary tutuşlygyna diýen ýaly täze dörän birleşdiriji dokumadan ybarat bolýar, onuň içinde fibrin düşek ýaly düşeliýär, ol bolsa ýuwaş-ýuwaşdan toplanyp, presslenen (dykyzlanan) trombomassalar bilen bilelikde trombotiki okarajygy emele getirýär, adatça ol aneurizmatiki haltajygynyň köp böleginiň içini doldurýar. Netijede aneurizmanyň diwarynyň iýmitlenmesi has hem erbetleşýär we onuň nekrozy başlanýar.

Emele gelen aneurizmanyň aortanyň diwarynyň berkliginiň güýjemegi bilen peselmegi sebäpli, esasy patologiki hadysanyň täsir etmesiniň dowam etmeginiň (ateroskleroz) we adatça utgaşykly geçýän arterial gipertenziýa sebäpli ulalmaga meýilli bolmak häsiýeti bolýar. anyklanyldy, ýagny bir ýylyň dowamynda aneurizmanyň diametri ortaça 1,5-3 mm çenli ulalýar. Ahyrky netijede aortanyň karkasynyň ornuny onuň daşky gabygy ýerine ýetirýär, ol ganyň akymynyň turbulensiýasynyň netijesinde onuň diwaryna gapdal basyşy ýiti artýan agramyna we aneurizmatiki haltanyň soňky ulalmasına we onuň ýarylmagyna garşy durmaklyga ukypsyz bolýar.

Aneurizmanyň ýyrtylmasynyň ýyggylygy onuň diametrina baglylykda köpeliýär. Ýagny aneurizmanyň diametri 5 sm kiçi bolanda, ýyrtylmasynyň ortaça

ýygýlygy 5% deň bolýar, diametri 7 sm we ondan köp bolanda bolsa – 76% deň bolýar.

Köplenç ýagdaýlarda garyn aortanyň aneurizmalary ik şekilli bolýar.

Ýalan (şikeden soňky) aneurimalar pulsirleýän gematomadan emele gelýärler, şol sebäpden onuň diwarlary diňe töweregindäki fibroz dokumasy bilen berilýär, onuň iç tarapy fibriniň gatan lagtalaryndan we trombotiki massalardan dolýar.

Gelip çykyşyna garamazdan aneurizmanyň ösmegi boýunça, ol töweregindäki dokumalary we agzalary gysýar (aşgazan, on iki barmak içege, peşew akarlar, oňurga ýiliginiň kökjagazlary, simpatiki seplesmeler we başg.), degişli alamatlary ýüze çykarýar. Oňurganyň kompressiýasynyň netijesinde bil oňurgalarynyň bedenleriniň oňki üstleriniň uzurasiýasy bolup bilýär. Aneurizmanyň töweregini gurşap alýan dokumalarda aseptiki sowuklama emele gelýär, ol aortanyň aşaky boş wena bilen, on iki barmak içegesi we başg. bilen intim seplesmesine getirýär.

Klassifikasiýasy. Rejelenen klassifikasiýasy garyn aortasynyň aneurizmasynyň görnüşini we häsiýetini kesgitlemäge, onuň kliniki geçişine baha bermäge, ýerlikli taktikanyň saýlanylmagyna we hirurgiki bejerginiň usulyýetini saýlamaga kömek berýär. Awtorlaryň aglaba bölegi 1968-nji ýylda teklipe edilen A.W.Pokrowskiýniň klassifikasiýasyny goldanýarlar, ol garyn aortasynyň aneurizmalarynyň etiologiýasyny, morfologiýasyny, ýerleşişini we kliniki geçişini nazara alyp guruldy.

Etiologiýasy boýunça:

- Dogabtdi.
- Edinilen:
- Sowuklama (ýörite we ýörite däl);
- Sowuklama däl (aterosklerotiki, trawmatiki);

Morfologiýasy boýunça:

- Hakyky
- Ýalan.
- Gatlaklara bölünýän.

Görnüşü boýunça:

- Halta şekilli
- Diffuz

Kliniki geçişi boýunça:

- Gaýry üzülmedik
- Gaýry üzülen (ýyrtylmasy)
- Gatlaklara bölünýän.

Ýerleşşi boýunça:

I-nji görnüşi – garyn aortasynyň proksimal segmentiniň aneurizmalary, wisseral şahalarynyň hadysa çekilmegi bilen.

II-nji görnüşi – infrarenal segmentiniň aneurizması, bifurkasiýasyny hadysa çekmezlik bilen.

III-nji görnüşi - infrarenal segmentiniň aneurizması, aortanyň bifurkasiýasyny we ýanbaş arteriýalaryny hadysa çekilmegi bilen.

IV-nji görnüşi – garyn aortasynyň total zeperlenmesi.

Tejribe üçin wajyp, ýagny näsaglaryň aglaba böleginde (89-96%) aneurizma infrarenal ýerleşýär. Garyn aortasynyň aneurizmasynyň birnäçe klassifikasiýalarynda ölçegleri boýunça kiçi (diametri 5 sm çenli), ortaça (5-7 sm) we uly (7 sm uly) görnüşlere bölýärler. Islendik ölçegdäki aneurizmalaryň ýyrtylmasynyň mümkinligini göz önünde tutup, beýle bölünme bejeriş taktikasynyň saýlanylmagyna täsirini ýetirmeýär. Hirurgiýanyň nukdaý nazaryndan zeperlenmäniň ýerleşşi we uzynlygy has wajyp bolýar, bu A.W.Pokrowskiýniň klassifikasiýasynda görkezilýär. Alamatsyz aneurizmalary bellemek maksada laýyk däl.

Garyn aortasynyň aneurizmasynda gemodinamiki bozulmalary ganyň akymynyň haýallamasynda we turbulensiýasynda jemlenýär, bu onuň diwaryna gapdal basyşyň köpelmegine we aneurizmanyň ösmegine getirýär. Aneurizmanyň ölçegleriniň ös,esi, dartgynlygy we diwarynyň ýukalmasy, aýratyn hem arterial gipertenziýanyň fonunda ýyrtylmasynyň we ölüme getirýän gan akmasynyň hemişelik howpuny döredýär. Beýle näsaglaryň ölümünüň ikinji sebäbi – utgaşykly keselleriň gaýry üzülmeleri, olardan ýüregiň işemiýa keseli (näsaglaryň 61%) we arterial gipertenziýa (näsaglaryň 59%) ýygýdan belleniýär.

Garyn aortasynyň gaýry üzülmelik aneurizmalarynyň **kliniki alamatlary** dürli-dürli bolýar we esasy keseliniň häsiýetine, ýerleşişine we giňelmesiniň ölçeglerine, hadysa wisseral we böwrek arteriýalarynyň çekilmesine bagly bolýar. näsaglaryň aglaba böleginde aortanyň aneurizmasynyň alamatsyz geçýänligi wajypdyr we barlaglar geçirilende ýa-da başga sebäplere görä operasiýa wagtynda tötänleýin tapylýarlar. Birnäçe ýagdaýlarda garyn aortasynyň ilkinji we iň soňky kliniki alamaty, bu onuň ýarylmagydyr. Bu keseliň mahsus (klassiki) we ýanaşyk liniki alamatlaryny belleýärler.

Gaýry üzülmelik aneurizmalar alamatlaryň klassiki triadasy bilen häsiýetlenýär: garynda kütäk, sorkuldaýan agyry, garyn boşlugynda pulsirleýän döremäniň bolmagy we onuň üstündäki sistoliki ses. Garynda agyry – näsaglaryň ýüz tutýan wagtynda has ýygý bildirilýän arzy (90%). Adatça ol kütäk, sorkuldaýan häsiýetli bolýar we göbekten çep tarapda mezogastriýada ýerleşýär, käwagtlar bil, gasyga, aşaky ahylara ýaýraýar. Garyndaky agyry aneurizmanyň nerw sepleşmelerine we oňurga ýiliginiň kökjagazlaryna basylmasy bilen baglanyşykly,

muña köplenç newrologiki, urologiki ýa-da abdominal patologiýanyň alamaty hökmünde baha berilýär. Agyrly syndromyň güýçlenmesi aneurizmanyň ulalýanlygyny we onuň çalt wagtda ýarylma mümkinçiligine görkezýär, emma hatda uly aneurizmada hem garynda agyry bolman hem bilýär. Ýygdydan duş gelýän alamatlaryndan garynda güýçlenen pulsasiýa duýgusy (40%), agyrylygyň ýa-da gysylma duýgusy bolýar.

Garyn boşlugyndaky pulsirleýän döreme adatça garynyň ortaky we ýokarky böleginde, köplenç çep tarapda kesgitlenilýär. Ol dykyz elastik konsistensiyaly, togalak ýa-da süýrümtil görnüşli, ýerinden gowy süýşmeýär, köplenç agyrysyz bolýar. Aneurizmanyň pulsasiýasy hemme taraplara geçýär. Eger palpasiýa wagtynda aneurizmanyň ýokarky polýusyny gapyrganyň ýaýyndan çäklendirip bolsa, onda ol ähtimal infrarenal ýerleşýän bolýar. hor näsaglarda, aýratyn hem gipertoniklerde, garynyň palpasiýasynda kadaly ýa-da egreden aortany kesgitläp bolýar, bu ýalňyş kesel kesgitlemesine sebäp bolup biler. Şol bir wagtyň özünde daýaw näsaglarda käwagt aneurizmany palpasiýa etmek kyn bolýar, has hem onuň ölçegi uly bolmasa. Eger aneurizma kliniki taýdan ýüze çykarylsa, onda onuň ölçeginiň ähmiýetli bolýanlygyny we onuň ýyrtylmagynyň ähtimallygynyň ýokary bolýanlygyny ýatda saklamaly.

Garynyň auskultasiýasynda näsaglaryň 75%-de üçünji esasy alamaty ýüze çykarylýar – aneurizmanyň üstünde sistoliki ses. Ol garynyň turbulent akymy we aneurizmanyň diwarynyň titremegi bilen baglanyşykly, şeýle hem ol onuň wisseral şahalarynyň stenozaşmasy bilen baglanyşykly bolup biler.

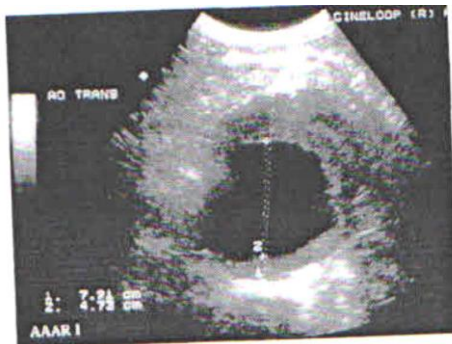
Garyn aortasynyň aneurizmasynyň, ýanaşyk alamatlarynyň wajyp anyklaýyş ähmiýeti bar, olar birnäçe kliniki sindromlara bölünýär.

- Işioradikulýar sindrom. Ol esasan hem bil bölümünde oňurga ýiliginiň kompressiýasy bilen şertlenýär, onuň netijesinde bilde agyrylar peýda bolýar aşaklygyna ýaýraýar, duýgur we aşaky ahyrlarda hereketleriň bozulmalary ýüze çykýar.
- Abdominal sindrom, ol gägirmek, gusmak, iç geçmesi ýa-da iç gatamasy bilen, işdäsinin ýoklugy we horlanma bilen ýüze çykýar.
- Urologiki sindrom, bilinde agyrylar, agyrylyk, gematuriýa, dizuriýa bozulmalary bilen ýüze çykýar. Ol ýargagyň ýa-da peşew akaryň gysylmasynyň netijesinde urodinamikanyň bozulmasy bilen baglanyşykly.
- Aşaky ahyrlaryň dowamly işemiýa syndromy, patologiki prosese ýanbaş we but arteriýalarynyň goşulan ýagdaýynda ýüze çykýar. Beýle ýagdaýda wagtal-wagtal agsama ýüze çykýar, rahat ýagdaýynda agyrylar, aşaky ahyrlaryň trofikasynyň bozulmalary mümkin bolýar.

Sanalyp geçilen alamatlaryň ýüze çykarylmagy hiç hili kynçylyksyz dogry kesel kesgitlemesini goýmaga mümkinçilik berýär. Şonuň bilen bir hatarda her bir

anyk ýagdaýda umuman arterial ulgamynyň ýagdaýyna palpator we auskultatiw baha bermek gerek bolýar (aortanyň ýaýynyň şahalary, ýokarky we aşaky ahyrlaryň arteriýalary).

Gurallar bilen anyklamak keseli kesgitlemesiniň werifikasiýasy we aortanyň we onuň şahalarynda bar bolan patologiýa barada ähli gerek maglumatlary almak üçin gulluk edýär. Garyn aortasynyň aneurizmasyny anyklamak üçin häzirki wagtda barlaglaryň ýokary takyk usulyýetleriniň toplumy ulanylýar, olar näsaglaryň gatnaw şertlerinde barlag tapgyrynda aneurizma kesel kesgitlemesini tassyklamaga ýa-da inkär etmäge mümkinçilik berýärler. Umuman, şeýle düzgüni kabul etmeli, ýagny 50 ýaşdan uly her bir näsagda bar bolan patologiýa garamazdan garyn aortasynyň aneurizmasynyň barlygyny ýüze çykarmak üçin barlagdan geçirilmeli. Islendik ultrases barlagynyň teswirnamasynda garyn aortasynyň ölçegleri (diametri), onuň diwarlarynyň ýagdaýy we başg. barada maglumatlar bolmaly.

Surat 6.1. Aortanyň infrarenal bölüminiň aneurizması. B-düzgünde keseligine ultrasesli skanirlemek.

Barlaglaryň ultrases usulyýetleri, aýratyn hem dupleks skanirleme elýeterli, howpsuz we tygşytly bolýar, näsaglaryň skринingini geçirmäge we aneurizmanyň ýerleşýän ýeri, onuň diwarlarynyň ýagdaýy, tromblaryň barlygy barada maglumatlary almaga mümkinçilik berýär. Dupleks skanirlemesi aneurizmany aortanyň dewiasiýasy, nal şekilli böwrek, garyn aňyrsyndaky çişleri differensirlemäge mümkinçilik berýär (surat 6.1.).

Ähli awtorlar diýen ýaly näsaglaryň barlagyny ultrasesli skринingden başlamagy teklipe edýärler. Ýüze çykarylan üýtgeşmeleriň soňky jikme-jikleşdirilmesi kompýuter, magnit-rezonans ýa-da spiral tomografiýasynda gazanylýar, çylşyrymly we şübheli ýagdaýlarda bolsa, aneurizma prosesine garyn aortasynyň şahalarynyň goşulan ýagdaýynda rentgenkontrast angiografiýa ulanylýar. Edil şunda garyn aortasynyň aneurizmaly näsaglaryň barlaglarynyň häzirki zaman algoritmi jemlenýär.

Rentgen kompýuter tomografiýasy aneurizmanyň gurluşy, onuň daşky we içki kontury, intimanyň ýyrtylmalarynyň, trombotiki massalaryň barlygy barada ýokary takyk maglumatlary berýär. Ol golaýda ýerleşýän agzalaryň we anatomiki döremeleriň ýagdaýyna baha bermäge mümkinçilik berýär. Barlagy kontrast

maddasyny bolýus goýbermekden öň we soňra, soňra aortanyň kompýuter şekilini rekonstruksiýa edip geçirýärler, bu sintopiýa barada, onuň diametriniň we konfigurasiýasynyň uzynlygy boýunça üýtgeşmeleriniň aýratynlyklary barada pikirlenmäge mümkinçilik berýär, wajyp morfologiki üýtgeşmeleri ýüze çykarmaga (tromblary, kalsifikatlary, ýyrtylmalar, gatlaklara bölünmegi we başg.). KT-nyň maglumatlylygy we rugsat beriji ukyplylygy kompýuter tomografiki angiografiýanyň, magnit-rezonans tomografiýa we elektron-şöhleli tomografiýa usulyýetleri ulanylanda artýarlar, olar has uly mümkinçiliklere eýelik edýärler we aortada we onuň şahalarynda bar bolan patologiyýa barada anyk maglumatlary berýärler.

Rentgen kontrast angiografiýa garyn aortasynyň aneurizmalarynyň anyklaýyşynda häzirki wagtda seýrek ulanylýar, esasan hem wisseral damarlaryň ýagdaýyny takykklamak üçin ulanylýar, bu hirurgiki bejerginiň häsiýetini we göwrümini kesgitleýär. Angiografiki şekili seljerilende aortanyň diametri 3 sm uly bolanda, onuň eýýäm patologiyadygy barada ýatda saklamaly. Aneurizmatiki haltanyň içinde köplenç trombo massanyň bolýanlygy sebäpli, aortogrammada aneurizmanyň ölçegi köplenç halatlarda onuň hakykyk ölçeginden az bolýar, näsaglaryň 13% bolsa aortanyň içi kadaly ýaly bolup görünýär. Aortanyň üýtgän böleginiň ölçeglerine baha berlende ony aortanyň ýokardaky we aşakdaky meýdanlary bilen deňeşdirmeli.

Garyn aortasynyň aneurizmasyna güman edilende öňki yzky we gapdal proyeksiýadaky garyn boşlugynyň obzor rentgenografiýasy ulanylyp biler. Ýagdaýlaryň ýarysynda rentgenogrammalarda aneurizmatiki haltanyň kölegesi we onuň diwarynyň orak şekilli kalsinozy ýüze çykarylýar. II-IV bil oňurgalarynyň bedenleriniň uzurasiýasy seýrek bellenýär.

Garyn boşlugynyň aneurizmasynyň differensial anyklaýyşy meňzeş kliniki alamatlary bolan keselleriň näsaglarda bolan ýagdaýynda talap edilýär. Ýagny, aşgazanyň, aşgazan asty mäsiniň çişleri we limfa mäsleriniň konglomeratlary, aortanyň töwereginde ýerleşip, geçiriji pulsasiýaly bolup biler we aneurizmany simulirläp biler. Emma çiş adatça dykyz konsistensiýaly, бүдүр-сүдүр üstli, poligonal konturlary bolýar, az hereketli we ekstensiw pulsasiýasy bolmaýar. Çişň üstünde, düzgün bolşy ýaly, sistoliki ses eşidilmeýär. Güman edilýän ýagdaýlarda aşgazanyň we on iki barmak içegäniň ultrases, rentgenologiki, endoskopiki barlagy ýa-da laparoskopiyýa geçirilýär.

Ýalňyş kesel kesgitlemesi çişň ýa-da nal şekilli böwregiň bolan ýagdaýynda, şeýle hem aşak düşen, gozganýan böwrekde mümkin bolýar we geçiriji pulsasiýaly bolýar, emma böwrek palpasiýa edilende süýşýär, ses alamatlary bolmaýar. USB, damar içine ekskretor urografiýa, radionuklid ssintigrafiýa we angiografiýa dogry kesel kesgitlemesini goýmaga kömek berýär.

İnçe içegäniň içýagyndaky ullakan linfoşarkomany garyn aortasynyň aneurizması hökmünde ýalňyş kabul edilip biler. Ultrases barlagy, KT we MRT anyklaýyşy ýeňilleşdirýär.

Garyn aortasynyň dewiasiýasy, ol köplenç gipertoniklerde ýüze çykarylýar, aneurizma gökmünde ýalňyş kabul edilip biler. Dogry kesel kesgitlemesini ultrasonografiýanyň, kompýuter tomografiýanyň kömegi bilen anyklaýarlar.

Garyn aortasynyň aneurizmalarynyň hirurgiki bejergisine görkezmeler we taktikasy

Garyn aortasynyň aneurizmalı näsaglaryň bejergisiniň konserwativ usulyýetleri ýok. Kesel ýüze çykarylan ýagdaýynda, näsag ýöriteleşdirilen damar keselleri bölümüne iberilmelidir, ol ýerde ähli taraplaýyn we düýpli barlagdan soňra bar bolan töwekgellik faktorlaryna hünär derejeli baha beriş geçirmek mümkin bolýar (utgaşykly keseller, ýaşayyş üçin wajyp agzalaryň zeperlenmesi). Garyn aortasynyň aneurizmalarynda irki operasiýa görkezilýär, dürli gaýry üzülmeler döremänkä. Biz hirurglaryň aglaba böleginiň nukdaý nazaryny paýlaşýarys we aneurizmanyň ölçeginiň 40 mm uly bolan ýagdaýynda irki operativ bejergi görkezilýär diýip hasap edýäris.

Garyn aortasynyň aneurizmalı näsaglaryň meýilnamalaýyn hirurgiki bejergisi koronar ýa-da beýni gan aýlanyşygynyň täze bozulmalarynyň, bagryň we böwrekleriň işiniň aýdyň bozulmalarynda, gan aýlanyşygynyň ýetmezçilik etmeginde 1B-III derejesinde garşy görkezilýär. Emma miokardyň infarktyndan soňra 3 hepdeden we beýni gan aýlanyşygynyň ýiti bozulmasyndan soňra 6 hepdeden, gemodinamikanyň durnukly we gödek newrologiki ýetmezçilikleriň ýok ýagdaýynda, näsaglary üstünlik bilen operasiýa edip bolýar. Ozal geçirilen infarktlar ýa-da insultlar operasiýa üçin garşy görkezmeler bolmaýar.

Garyn aortasynyň aneurizmasynyň ýyrtylmasynyň howpunyň bolan ýa-da ýyrtylan ýagdaýynda operasiýa näsagyň ömrüni halas etmegiň ýeke-täk çäresi bolýar we islendik ýagdaýlarda gyssagly ýerine ýetirilmelidir.

Operasiýadan öň ýüregiň, öýkenleriň, böwrekleriň işine düýpli baha beriş geçirmeli we degişli dermanlar bilen intensiw bejergini geçirmeli. Kardial patologiýasy hirurgiki bejerginiň has ähmiýetli töwekgellik faktory bolup durýar. Miokardyň infarkty operasiýadan soňky ölümçiligiň sebäbi hökmünde köplenç ýagdaýlarda bellenýär. Şol sebäpden, operasiýadan öňki barlaglaryň teswirnamasyna hökman dürli görnüşli prowakasion agram beriji testleri goşýarlar, olar koronar gan aýlanyşygynyň ätiýaçlygyny anyklamaga mümkinçilik berýär. Adatça koronarolitiki, ýürek we gipotenziv dermanlarynyň, sedativ serişdeleri belleýärler. Ýürek ýetmezçiliginde ýürek glikozidleri we peşew çykaryjy dermanlar gerek bolýar. İçegäniň işi sazlaşdyrylýar. Näsagyň ganynyň eksfuziýasy geçirilýär.

Hirurgiki bejergi

Garyn aortasynyň anewrizmasynda ilkinji hirurgiki amal, bu anewrizmanyň ýokarsynda aortanyň daňylmagy bolup durýar, ol A.Cooper tarapyndan 1817-nji ýylda geçirildi. Dünýäde ilkinji gezek garyn aortasynyň anewrizmasynyň rezeksiýasyny, ony gemotransplantat bilen çalşyryp Şarl Dýubost 1951-nji ýylda Fransiýada geçirildi. Russiýada şoňa meňzeş patologiýada ilkinji operasiýa W.A.Žmur tarapyndan 1958-nji ýylda geçirildi.

Anewrizmatiki haltanyň doly aýrylmagy aşaky boş, ýanbaş wenalarynyň, peşew akaryň, nerw sütünleriniň we başg. zeperlenme howpy bilen geçýär. Şol sebäpden, beýle usulyýet düýbünden diýen ýaly ulanylmaýar.

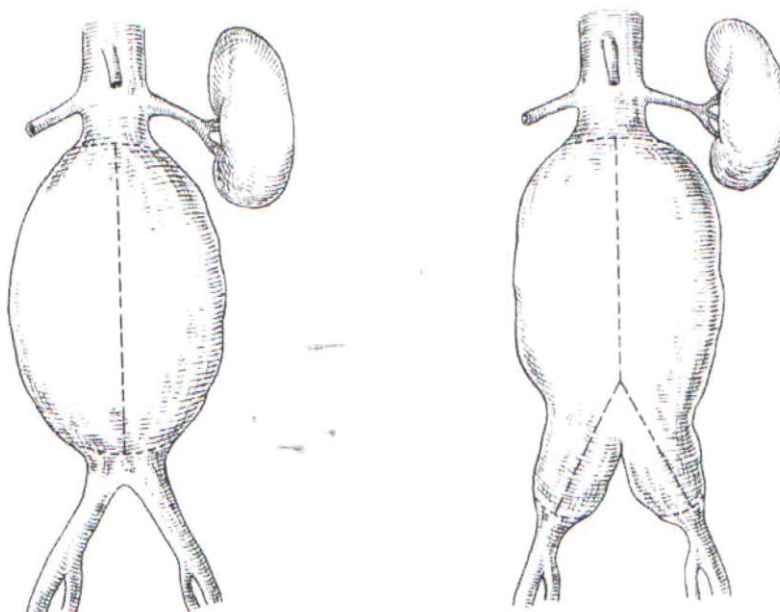
Infrarenal anewrizmalarda doly hirurgiki elýeterlik bolup, doly ortaky laparotomiýa gulluk edýär, ol ähli infrarenal aortanyň we ýanbaş arteriýalarynyň giňişleýin ekspozisiýasyny berýär. Aýratyn ýagdaýlarda Rob boýunça garyndan daşary elýeterlik ýa-da pararektal kesimi ulanýarlar. Anewrizmalaryň I we IV görnüşleri bolan näsaglarda saýlama eýeterligi, bu VII-VIII gapyrgaalary boýunça torakofrenolýumbotomiýadyr. Aşaky ahyrlaryň rewaskulýarizasiýasynyň zerur bolan ýagdaýlarynda beýle elýeterliklere bir- ýa-da iki taraplaýyn but kesimini goşýarlar.

Aortanyň infrarenal bölümindäki anewrizmanyň haltasynyň içini protezirlemek bilen rezeksiýa edilişiniň tehnikasy

Doly ortaky laparotomiýadan soňra, garynyň yzky gatyny we Treýtsiň dessesini kesýärler. Inçe we on iki barmak içegäni sag tarapa we ýokarlygyna sowýarlar. Ilki başda anewrizmadan proksimal tarapda aortany alýarlar, beýle ýagdaýda diňe onuň öňki we gapdal diwarlaryny boşadýarlar. Edil şoňa meňzeş edip aortanyň terminal bölegini ýa-da ýanbaş arteriýalaryny mobilizasiýa edýärler. Eger aortany almaga we proksimal gysgyjy goýmaga adatça anewrizmatiki haltajygyň üstünde ýaýrap ýatan çep böwrek wenasy päsgel berýän bolsa, ol aralyga çykarylyp alynmaly we sowulmaly, juda bolmajak ýagdaýynda wagtlaýyn kesilmelidir. 5000 ED geparin damar içine goýberilenden soňra aorta şol bada anewrizmanyň boýunjygynyň ýokarsynda gan basyşyna gözegçilikde haýallyk bilen gysylýar.

Aşaky bryžeyka arteriýasyna “buldog” gysgyjyny goýýarlar. Ýanbaş arteriýalary gysylandan soňra anewrizmatiki haltasyny uzaboýuna, öňki diwary boýunça giňişleýin edip açýarlar, trombotiki okarany aýyrýarlar we iç tarapyndan işläp duran bil arteriýalarynyň agyzlaryny tikýärler. Kesimiň proksimal ujunyň ýanynda aortanyň gapdal diwarlaryny keseligine kesýärler, (surat 6.2, 6.3) “T” harp görnüşinde konfigurasiýany döredýärler. Aortanyň yzky diwaryny kesmeýärler. Anewrizmanyň uzynlygyna baglylykda edil şoňa meňzeş edip aortanyň terminal

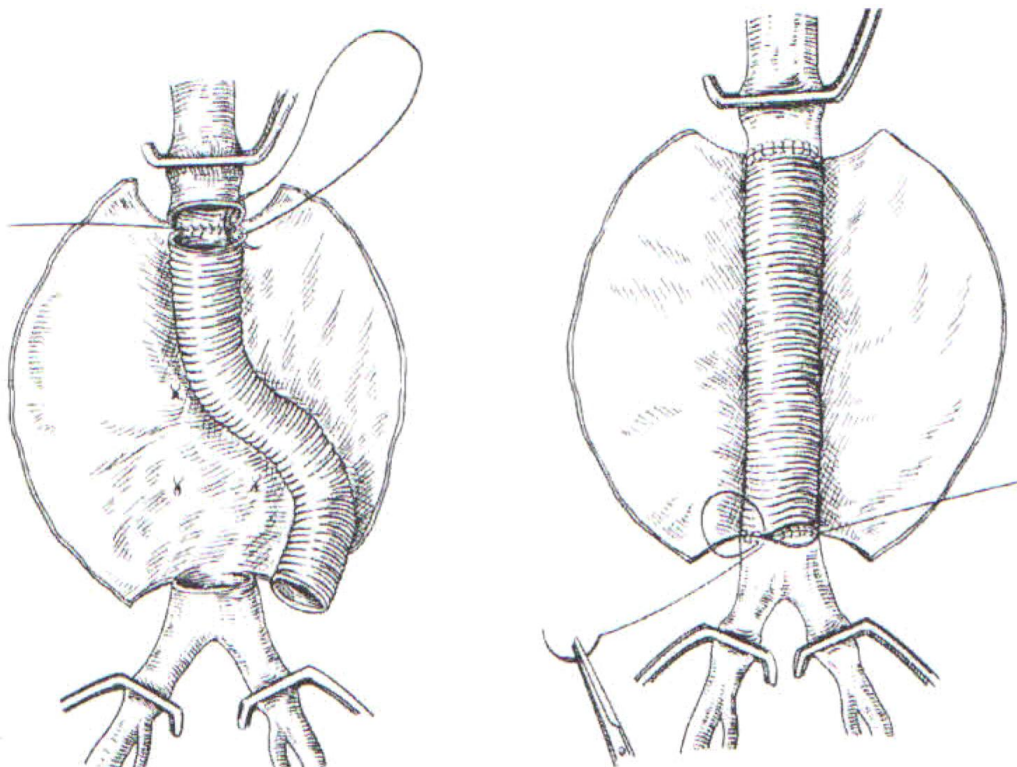
bölegini ýa-da umumy ýanbaş arteriýalaryny kesýärler. Aortanyň we ýanbaş arteriýalarynyň kesilmedik yzky diwarlarynyň saklanylmagy ýanbaş wenalarynyň tötänleýin ýaralanmasyna ýol bermezlige we anasto,ozyň yzky ýarym tegelegini berkitmäge mümkinçilik berýär.

Surat 6.2. Anewrizmatiki haltanyň öňki diwarynyň kesimi.

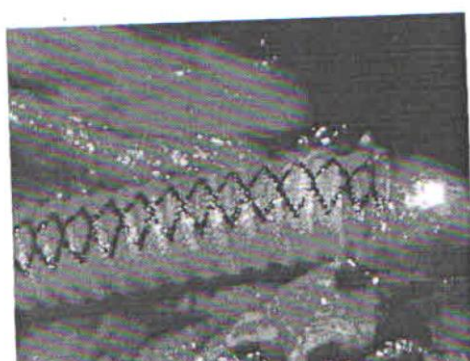
Surat 6.3. Anewrizma prosesine umumy ýanbaş arteriýalarynyň goşulan ýagdaýynda kesimiň görnüşi.

Çyzykly (ýanbaş arteriýalarynyň zeperlenmesinde) bifurkasion protezi köp filamentli sapak bilen 3/0 üznüksiz aýlawly tikin bilen aneurizmanyň boşlugynyň içinden aorta bilen anastomozlaýarlar (Surat 6.4; 6.5). Aortadaky gysgyjy bölekde açýarlar. Protezi anastomozyň jebisligini barlamak üçin gandan doldurýarlar. Aortany gaýtadan gysýarlar we proteziň artykmaç bölegi kesilip aýrylandan soňra aortanyň distal bölegi ýa-da ýanbaş arteriýalary (bifurkasion protez) bilen anastomozy goýýarlar. Ýanbaş arteriýalarynyň zeperlenen ýagdaýynda proteziň branşlaryny butlara çykarýarlar we öňünden çykarylyp alnan but arteriýalary bilen 4-5/0 sapak bilen aýlawly tikin bilen “ujuny gyrasyna” görnüşinde anastomozlaýarlar. Ýanbaş ýa-da but arteriýalaryndan gysgyçlary aýyrýarlar, gezekleşdirip proteziň branşlaryny gandan doldurýarlar we anastomozyň jebisligini barlaýarlar (Surat 6.6; 6.7). Bifurkasion protezirlemede her bir aýak üçin gan akymyny tapgyrlaýyn dikeltmek maksada laýyk bolýar. Merkezi gysgyjy gan basyşynyň ýiti peselmesiniň önüni almak üçin ilki bilen çalaja açýarlar we ýuwaş-ýuwaşdan merkezi gemodinamikanyň görkezijilerine gözegçilik edip aýyrýarlar.

Surat 6.4. Proksimal anastomozy goýmak.

Surat 6.2. Distal anastomozy goýmak.

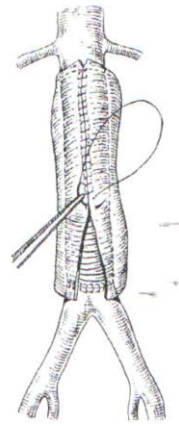

Surat 6.6. Garyn aortasynyň aneurizmasyny çyzykly protezirlenmesi bilen rezeksiýa etmek.

Surat 6.7. Bifurkasion protezirleme bilen garyn aortasynyň aneurizmasynyň rezeksiýasy.

Aşaky bryžeýka arteriýasynda geçiriligiiniň saklanan emma retrograd gan akymynyň erbet ýagdaýynda (Riolanyň dugasy boýunça ýeterliksiz gaýtadan akyşy) ony zerur ýagdaýda endarterektomiýa bilen utgaşykda, aortanyň diwaryndaky meýdanda proteze implantasiýa edýärler. Aşaky bryžeýka arteriýasy boýunça ganakymy goýberilenden soňra, aneurizmatiki haltanyň diwarlaryny bölekleyin kesýärler we ony içegeden izolirlemek üçin proteziň üstünden tikýarlar. Garyn arka boşlugyny kontraperturanyň üsti bilen drenirleýärler (Surat 6.8.).

Surat 6.8. Aortal proteziň ýokarsynda aneurizmatiki haltany tikmek.

Beýle usulyýet umumy kabul edilen bolýar, ol operasiýanyň dowamlylygyny we şikesliligini ähmiýetli azaldýar, ýanaşyk agzalaryň we damarlaryň zeperlenme töwekgelligini azaldýar.

Aneurizmanyň I we IV görnüşlerinde, onda patologiki prosese wisseral we böwrek arteriýalary hem goşulýar, operasiýanyň tehnikasy başgaça bolýar. Aortanyň halkasynyň töweregindäki diafragma kesilenden soňra aortanyň aşaky döş, inter- we infrarenal segmentlerini intakt zolakda, böwrek we wisseral arteriýalary çykarýarlar. Bir wagtyň özünde aneurizmanyň ugry boýunça çep tarap bil arteriýalaryny daňýarlar. Aneurizmanyň ýokarsyndan we aşagyndan aorta, onuň wisseral şahalary gysylandan soňra, aneurizmatiki haltany ututuş uzynlygyna uzaboýuna kesýärler, aneurizmatiki okarany aýyrýarlar. Haltanyň ýokarky we aşaky araçäklerinde aortanyň diwarlaryny keseligine ugruna kesýärler, aortanyň yzky sag üstüni galdyrýarlar. Haltanyň içi usuly bilen çyzykly protez bilen aortanyň protezirlenmesini geçirýärler. Içki sütüniniň agzynyň, ýokarky bryžeyka we sag tarap böwrek arteriýasynyň anatomiki taýdan golaý ýerleşýän ýagdaýynda olary ýeke-täk meýdançada protezde emele getirilen äpişgedäki ölçeglere laýyk gelýän ölçeglerde implantasiýa edýärler. Çep böwrek arteriýasyny aýratyn implantasiýa edýärler. Käwagtlar wisseral şahalary proksimal anastomoza goşulyp biler.

Eger aortanyň şahalary bir-birinden ähmiýetli aralykda ýerleşýän bolsa, onda olary proteze meýdançalarda aýratyn tikýärler ýa-da gezekli-gezegine esasy proteze öňünden tikilen uçma-uç görnüşinde branşlar bilen tikýärler, ýuwaş-ýuwaşdan aortanyň gysgyjyny aşaklygyna süýşürýärler. Operasiýany garynarka boşlugynyň we çep tarap plewral boşlugyny drenirlemek bilen tamamlýarlar.

Garyn aortasynyň aneurizmasynyň bejergisinde täze usulyýetlerden biri, bu aortanyň zeperlenen segmentiniň transplantat bilen distansion endowaskulýar protezirlenmesidir, ol but ýa-da köplenç ýanbaş arteriýasynyň üsti bilen goýberilýär we karkasly konstruksiýalaryň-stentleriň kömegi bilen boýunjygynyň ýanynda ýa-da aneurizmatiki haltadan distal berkidilýär. Bu usulyýetiň dürli modifikasiýalary

bar. Umuman beýle amallar adatça agyr näsaglardaky töwekgelligi pese düşürmäge we gowy netijeleri almaga mümkinçilik berýär.

Garyn aortasynyň anewrizmasy rezeksiýa edilenden soňra operasiýadan soňky ýakyn döwürde esasy wezipe bolup, durnukly gemodinamikany saklamak, sazlaşykly daşky dem alyşy we böwrekleriň gowy işini saklamak durýar. Operasiýadan soňky gaýry üzülmeleriň arasynda gan akmasyny aýratyn bellemelidir. Onuň ýüze çykan ýagdaýynda gaýtadan gyssagly operasiýa geçirmek absolýut zerur bolýar.

Operasiýadan soňky ölümçilik ilkinji nobatda utgaşykly keselleriň bolmagyna we gan ýitirilmesiniň göwrümüne bagly bolýar. Häzirki zaman klinikalaryň aglaba böleginde ol 3-5% ýokary bolmaýar.

Garyn aortasynyň gaýry üzülen anewrizmalary

Garyn aortasynyň gaýry üzülen anewrizmalaryna anewrizmatiki haltanyň ýyrtylmasy (doly däl we doly) we trombozy degişli bolýar. Anewrizmanyň gaýry üzülmeleri bu keseliň has ýygy ýüze çykýan we agyr gaýry üzülmesi we öz wagtynda hirurgiki kömegiň ýok ýagdaýynda ýüz göterim ölüm hadysasy bilen tamamlanýar.

Anewrizmanyň gaýry üzülmeleriniň korrektsiýa edilmegine ilkinji şowsuz synanyşmany (anwrizmatiki aortokawala fustulasyny aýyrmak) Lahman tarapyndan 1935-nji ýylda görüldi. Garyn aortasynyň anewrizmasynyň ýyrtylmasynda ilkinji üstünlikli operasiýadaky ilkinji tejribe Bahnsona degişli (1953).

M.D.Knyazew we N.N.Maliniwskiy 196-njy ýylda ilkinji gezek Russiýada üstünlik bilen anewrizmanyň ýyrtylmasynda ony garyn arka boşlugyna garyn aortasynyň anewrizmasynyň rezeksiýasyny geçirdiler.

Soňky on ýyllyklarda garyn aortasynyň gaýry üzülen anewrizmalaryndaky geçirilýän operasiýalaryň sany iki esse diýen ýaly köpeldi, beýle näsaglaryň hirurgiki bejergisindäki položitel tejribeleriň jemi, meýilnamalaýyn operasiýalar bilen deňeşdirilende köp az. Eger şular nazara alynsa, ýagny hassahana düşýänçä kesel kesgitlemesiniň näsaglaryň 60% çenlisinde anyklanylmadygy sebäpli, onda esasy sebäbi: tejribede işleýän lukmanlaryň bu kesel babatda hüşgärliginiň we bilimleriniň ýoklugy.

Garyn aortasynyň gaýry üzülen anewrizmalarynyň arasynda howp salýan ýa-da doly däl ýyrtylmaly görnüşlerini bellemegiň wajyp amaly ähmiýeti bar, çünki massiw gan akmasy döremänkä, operasiýalaryň netijeleri biraz az ölümçilikli bolýar. Gaýry üzülmäniň beýle görnüşine güman edilýän näsaglar gyssagly operasiýa üçin angiohirurgiýa bölümüne gaýra goýulmasyz hassahana ýerleşdirilmelidir.

Doly däl ýyrtylmasy – bu subadwentisial gematomanyň döremegi bilen, käwagtlar bifurkasiýa ýerinde distal fenestrasiýa bilen anewrizmanyň diwarynyň

ýyrtylmasy. Anewrizmanyň doly däl ýyrtylmasy wagtyň geçmegi bilen hemişe doly görnüşe geçýär, aýratyn hem arterial gipertenziýasynyň bolan ýagdaýynda we bu keseliň kanunalaýyk netijesi bolup durýar. Anewrizmanyň ýyrtylmasy üçon iki sany esasy şertler gerek: aneurizmatiki haltadaky destruktiv-nekrotiki üýtgeşmeleri we gemodinamiki bozulmalar (ganyň aneurizmanyň diwaryna basyşnyň köpelmegi). Köplenç ýagdaýlarda ýyrtylmanyň ýüze çykmagy alamatsyz geçýän aneurizmalaryň ilkinji alamaty bolup durýar.

Garyn aortasynyň gaýry üzülen aneurizmalarynyň kliniki alamatlary dürli-dürli bolýar we ýyrtylmanyň görnüşine we ýerleşişine bagly bolýar, ähli görnüşlerinde esasy kliniki alamaty, bu agyryly sindromdyr. Palpasiýa edilende ähmiýetli agyrynyň peýda bolmagynyň we aneurizmanyň “sanjylamasynyň” fonunda agyrylaryň güýçlenmegi ýyrtylmanyň alamaty bolup biler. Adatça aortanyň doly däl ýyrtylmasy bolan näsaglarda kollapssyz “morfin” häsiýetli ýiti agyrylar we gan azlygyň güýjemegi belenilýär. Agyry garynyň ortasynda, köplenç çep tarapda we biline, gasygyna we ýamyzyňa ýaýraýar. Garyn boşlugynda pulsirleýän döremek belenilýär, onuň üstünde sistoliki ses eşidilýär. Eger näsag ozal gözegçilikde saklanýan bolsa, onda aneurizmanyň ulalmasyny we ol palpasiýa edilende agyrynyň peýda bolýanlygyny bellemelidir.

Näsaglaryň aglaba böleginde aneurizmanyň garyn arka boşlugyna bñwsülmesi bolup geçýär (65-85%). Ikinji ýerde (26%) on iki barmak içegesine bñwsülmesi, üçünji ýerde – boş garyn boşlugyna (14-23%) we has seýrek ýagdaýlarda – aşaky boş wena bowsülmesi bolup geçýär.

Näsaglaryň aglaba böleginde garyn aortasynyň aneurizmasynyň ýyrtylmasy şol bada ölüme getirmeýänligi örän wajypdyr. Olardan diňe 13% ilkinji 6 sagadyň dowamynda heläk bolýarlar, 45% 24 sagada çenli ýaşaýarlar, 36% - 1-den 6 güne çenli, 6% bolsa – ýyrtylan pursatyndan 9 güne çenli. Bu döwrüň dowamlylygy ýyrtylmanyň ýerleşişine we arterial gipertenziýanyň barlygyna bagly bolýar. Ýokary gan basyşy köp gan ýitirilmegine we näsagyň çalt ölmesine itergi berýär. Tersine, kollaps položitel faktor bolup biler, çünki, pes gan basyşynda emele gelen tromb ýyrtylmanyň ýerini wagtlaýyn ýapyp we gan akmasyny saklap bilýär.

Garyn aortasynyň aneurizmasynyň kliniki alamatlary we geçişi ilkinji nobatda beýle gaýry üzülmäniň ýerleşişine bagly bolýar. Alamatlaryň triadasy has mahsus bolýar: agyry, garyndaky pulsirleýji döreme we gipotoniýa.

Aneurizmanyň garyn arka boşlugyna bowsülmesinde näsaglar garyndaky, bildäki agyrynyň duýdansyz peýda bolýanlygyny ýa-da güýçlenýänligini belleýärler. Agyrynyň ýerleşýän ýeri we ýaýraýyşy gematomanyň ýaýraýyşyna bagly bolýar. Ýagny, eger emele gelen gematoma aşaklygyna ýaýrasa we kiçi çanaklyga ýetse, onda agyrylaryň gasyga ýaýramagy mahsus bolýar. Gematomanyň ýokarda ýerleşýän ýagdaýynda agyrylar ýokarlygyna, köplenç ýüregiň töweregine ýaýraýar.

Näsaglaryň aglaba böleginde agyryly sindromyň intensiwligi garyn boşlugy tarapyndan obýektiw maglumatlaryna laýyk gelmeýänligi wajyp ýagdaý bolup durýar, olar aram bildirýärler. Peritoneal alamatlary ýok ýa-da gowşak položitel, garmy diffuz ýellenen, palpasiýada az agyryly. Beýle laýyk gelmezlik şular bilen düşündirilýär, bir tarapdan erkin garyn boşlugynda garmyň azrak mukdarynyň bolmagy (adatça 200 ml golaý), beýleki tarapdan – garyn arka boşlugynda nerw sütünleriniň we seplesmeleriniň ähmiýetli kompressiýasy bilen düşündirilýär. Garyn boşlugynda pulisrleýän döremäniň ýüze çykarylmagy wajyp alamat bolup durýar, beýle ýagdaýda anawrizmanyň konturlary aýdyň bolmaýar, ozal palpasiýa edilýän döreme bolsa ölçeglerinde üýtgeýär.

Garyn aortasynyň ýyrtylmasy kesel kesgitlemesiniň anyklanylmagynda dürli derejede ýüze çykýan içki gan akmasynyň alamatlary esasy orny eýeleýärler. Näsaglaryň aglaba böleginde gan ýitirme sindromy aram bildirýär, çünki garyn arka boşlugyna gan akması biraz haýalrak bolup geçýär. Gan ýitirilmesiniň has ýiti alamatlary (kollaps, huşuny ýitirmegi) näsaglaryň diňe 20% bellenilýär.

Anawrizmanyň garyn arka boşlugyna böwsülmegi köplenç iki tapgyrda geçýär: ilki başda anawrizmanyň çep tarap yzky-gapdal diwarynyň kiçiräk ýyrtylmasy gopotenziýanyň ýüze çykmagynyň hasabyna garmyň tokgalary bilen tamponirlenýär. Ölüme getirýän gan akma bilen gutarnykly ýyrtylmasy wagtyň dürli aralyklarynda başlanyp biler. Gan akmasynyň giçki alamatlary bolup, garmyň gapdal bölümlerinde, gasykda, butlarda göwrümlü gan öýmeleri bolup biler.

Garyn aortasynyň anawrizmasynyň ýyrtylmasy bolan näsaglaryň aglaba böleginde adaty kliniki maglumatlaryň esasynda dogry kesel kesgitlemesini anyklap bolýanlygyny bellemek wajypdyr: olardan 80%-de garmynda we bilinde agyry, kollaps, garyn boşlugynda pulsirelýän döreme bolýar, 65%-de döremäniň ölçegleriniň çalt ulalmagy bellenilýär; 70% näsaglarda gan azlyk bolýar.

Garmyň içinde ýarylan ýagdaýynda, onda ýiti gan akmanyň alamatlary çalt döreýär, ähli näsaglarda garmynda ýiti agyry, ýürek bulanma, gusmak, agyr kollaps peýda bolýar. Näsagyň reňkiniň ýiti solgunlygy, sowuk derlemesi ünsi özüne çekýär. Pulsy ýygy, sapak şekilli, arterial basyşy pes. Garmy ýellenen, ähli bölümlerinde ýiti agyryly, garmyň gyjynma alamatlary aýdyň bildirýär. Garyn boşlugynda erkin suwuklyk anyklanylýar. Gipotoniýanyň netijesinde adatça oliguriýa ýa-da anuriýa bellenýär.

Anawrizmanyň aşgazan-içege ýolunyň agzalaryna böwsülmegi on iki barmak içegede bolup geçýär. Ýyrtylmasynyň esasy alamaty – garmynda duýdansyz ýiti agyry, adatça epi- ýa-da mezogastriýada. Güýçli aşgazan-içege alamaty bellenilýär: duýdansyz kollaps, ganly gusmak. Gap gara täretiň peýda bolmagy, bu biraz giç ýüze çykýan alamatdyr. Näsaga seedilende, düzgün bolşy ýaly, garyn boşlugynda agyryly döreme, onuň üstünde auskultasiýada ses eşidilýär. Aorto-içege deşikli

näsaglaryň aglaba böleginde birinji gan akma ölüme getiriji bolmaýar we olaryň ýarysyndan köpüsi bir gije-gündizden köp ýaşaýar.

Anewrizmanyň aşaky boş wenasyna böwsülen ýagdaýynda, dem gysmasyna, ýüregiň çalt urmagyna, aşaky ahyrlaryň çişine, garňyň aşaky böleginde agyry we onda pulsirleýän döremesine arzlar mahsus bolýar. Sag garynjyk görnüşi boýunça ýürek ýetmezçiligi çalt artýar, bagryň ulalmasy we aýaklarynda çişler bolýar. Gödek sistoliki-diaistoliki sersň duýdansyz peýda bolmagy patognomiki alamat bolup durýar, ol wena gan akymy boýunça geçýär we “pişigiň murlamasy” görnüşine boýunça titreýji bolýar. Görkezilen alamatlar gitdigiçe güýçlenýär, ilkinji alamatlaryň peýda bolan pursatyndan birnäçe günden agyr ýürek ýetmezçiligine we näsaglaryň ölümüne getirýär.

Garyn aortasynyň gatlaklara bölünen anewrizmasy hadysalaryň absolýut köp bňleginde aortanyň döş bölüminiň gatlaklara bölünýän anewrizmasynyň ýüze çykmagyna arterial gipertenziýa itergi berýär. Birinjisi intimanyň ýyrtylmasyna we intramural gematomanyň emele gelmegine, şol ýa-da beýleki uzynlygynda aortanyň diwarynyň disseksiýasy bilen laýyk gelýär. Garynda we bilde duýdansyz güýçli agyry peýda bolýar, ol ýürek bulanmasy we gusmasy bilen geçýär. Kollaps döreýär. Garny ilki başda ýumşak, garynyň gyjynma alamatlary bolmaýar, soňra ýellenmesi we palpasiýada agyry peýda bolýar. Beýle döwür birnäçe minutdan birnäçe sagada çenli dowam edýär. Ikinji döwri anewrizmanyň daşky diwarynyň ýyrtylýan pursatynda, köp gan akmasy, adatça fatal gan akmasy bilen bolup geçýär. Birnäçe ýagdaýlarda böwrek we wisseral arteriýalarynyň agyzlarynyň ýyrtylmasynyň netijesinde garyn aortasynyň gatlaklara bölünen ýagdaýynda aşgazan-ıcege agzalarynyň ýiti işemiýasynyň, wazorenal gipertenziýasynyň kliniki alamatlary döreýär. Gan aýlanyşygyndan bil we kökli arteriýalaryň çykmasynyň netijesinde newrologiki bozulmalary çanaklygyň agzalarynyň we aşaky agzalaryň (paraplegiýa) bozulmalary bilen ýüze çykyp bilýär. Ýyrtylmanyň pursatynda näsaglar garyndaky, bildäki, gasykdaky agyrylaryň güýçlenmegini belleýärler. Dem gysma, bogulma alamatlary güýjeýär. Garyn diwary dartgynly, palpasiýada agyryly. Garyn boşlugynda pulsirleýji döreme kesgitlenilýär. Biriji we ikinji tapgyryň arasyndaky wagt boýunça, köp awtorlar beýle gaýry üzülmäniň ýiti we dowamly görnüşlerini belleýärler. Aortanyň gatlaklara bölünmesiniň dowamly geçişi näsaglaryň 10-20% bellenilýär.

Anyklamak we differensial anyklaýyş.

Kliniki alamatlaryny bilmek we näsaglaryň düýpli barlaglardan geçirilmegi, köp ýagdaýlarda garyn aortasynyň gaýry üzülen anewrizmalarynyň kesel kesgitlemesini dogry anyklamaga mümkinçilik berýär. Muňa garamazdan beýle patologiýaly näsaglaryň 60% ýalňyş kesel kesgitlemesi bilen operasiýa edilýäerler, näsaglaryň aglaba bölegi bolsa, ýüze çykarylmanyk ýyrtylmalary bilen terapiýa, newrologiýa

we beýleki hassahanalarda heläk bolýarlar. Ýiti pankreatit, infarkt we içegäniň geçirmezligi, miokardyň infarkty, böwrek kolikasy, ýiti radikulonewrit has ýygydan nädogry anyklanylýar.

Dogry kesel kesgitlemesiniň anyklanylmagyna barlaglaryň ýörite usulyýetleri kömek berýärler, olaryň arasynda inwaziw däl usulyýetler ileti tutulýar. Ultrasesli skanirleme, we aýratyn hem kompýuter we magnit-rezonans tomografiýasy ýokary maglumatly bolýarlar, beýle barlaglar näsaglaryň ýörite taýýarlanylmagyny talap etmeýärler. Birnäçe ýagdaýlarda rentgenkontrast aortografiýa (aortanyň wisseral şahalarynyň ýagdaýyny anyklamak üçin) zerur barlag bolup durýar, emma näsagyň juda agyr ýagdaýynda we gemodinamikasynyň durnuksyz bolan ýagdaýynda ol ulanylmaýar.

Gaýra goýulmasyz ýagdaýlar üçin ýörtieleşikli däl hassahananyň şertlerinde gaýry üzülen aneurizmalary anyklamak üçin garyn boşlugynyň ulrtases barlagy maksada laýyk bolýar.

Şeýlelik bilen, garyn aortasynyň gaýry üzülen aneurizmalarynyň anyklanylmagyna esasy ähmiýeti inwaziw däl şöhle bilen anyklaýyşyň häziriki zaman usullaryna degişli bolýar. Duppleks keseligine we uzaboýuna skanirlemesinde aneurizmanyň ýerleşýän ýerini, görnüşini, ölçeglerini, onuň diwarynyň ýyrtylmasyny ýa-da gatlaklara bölünmesini ýokary takyklyk bilen kesgitlep bolýar; garyn arkasyndaky gematomany ýüze çykaryp; wisseral şahalarynyň ýagdaýy we ýanbaş arteriýalarynda zeperlenmeleriň barlygy barada aýdyp bolýar.

Kompýuter tomografiýasy has uly rugsat beriji ukyplylygyna eýelik edýär we çäkli takyklyk bilen aneurizmatiki haltasynyň diwarynyň ýagdaýynay, ýyrtylmalaryň ýa-da gatlaklara bölünmesiniň ýerleşýän ýeriniň uzynlygyny anyklamaga mümkinçilik berýär. KT kömegi bilen alnan maglumatlar, aneurizmanyň gaýry üzülmeleriniň döremegine getiren üýtgeşmeleri anyk ýüze çykarmaga we gaýra goýulmasyz hirurgiki bejergisine görkezmeleri kesgitlemäge mümkinçilik berýär.

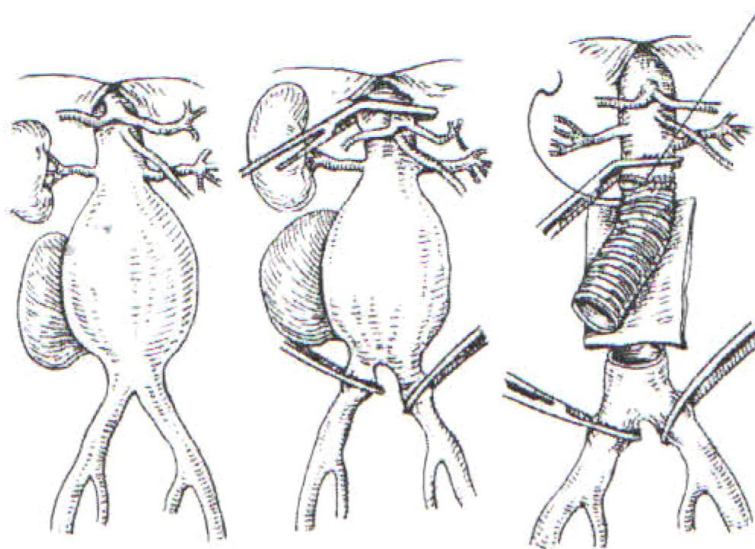
Adaty we angiografiki görnüşlerde geçirilýän magnit-rezonans we spiral tomografiýasy, aortanyň we onuň şahalarynyň damarlaryň köp ölçegli rekonstruksiýasynyň ýoly bilen aortanyň aneurizmasynyň giňişlikdäki şekilni almaga we hirurgiýa bejergisiniň sazlaşykly göwrümini we usulyýetini saýlamaklyga mümkinçilik berýär.

Birnäçe ýagdaýlarda garyn boşlugynyň agzalarynyň ýiti kesellerinden gaýry üzülen aneurizmalary anyklamakda we diffarensial anyklaýyşda laparoskopiiýa kömek edýär, onda garyn boşlugynda gany, içegäniň bryžeykasynda we garyn arka kletçatkada gematomany ýüze çykarýarlar.

Garyn aortasynyň anewrizmasynyň ýyrtylmasynda gaýra goýukmasyz operasiýa absolýut görkezme bolýar, ol näsagy halas etmek üçin ýeke-täk usul bolýar. Üstünligi birnäçe wajyp şertleriň berjaý edilmegine bagly bolýar:

- Operasiýadan öň gemorragiki şoguň bar ýagdaýynda, gan ýitirilmesiniň doly dikeldilmegine synanyşmaly däl, wazopressorlary goýbermeli we sistoliki gan basyşyny 80 mm.s.s. çenli ýokarlandyrmaly;
- Edil şol sebäbe görä gan akmasyna itergi berýän garnyň içindäki basyşyň ýokarlanmagyna getirýän ähli çäreleri aradan aýyrmaly (aşgazany ýuwmak, arasalaýyş klizmalary, peşew haltasynyň kateterizasiýasy);
- Gaýra goýulmasyz laparoskopîýa we gan akmasyny saklamaga hirurglaryň doly taýýarlygyndan soňra näsaga narkoz we intubasiýa (miorelaksantsyz) başlamaly, çünki narkoz berlende, garyn diwarynyň myşsalarynyň gowşamagynyň netijesinde gan akması güýçleniň biler. Gan ýitirmesini azaltmak üçin mümkinçilik bolanda, but ýa-da goltukasty arteriýasynyň üsti bilen aorta anewrizmadan proksimal tarapda Foleyň ballonly katertini gurnaýarlar, ol onuň içini obturasiýa edýär.

Garyn aortasynyň garnyň arkasynda ýyrtylan ýagdaýynda operasiýa bejergisi tehnika taýdan beýle patologiýadaky meýilnamalaýyn operasiýasyna meňzeş bolýar. Ilkinji nobatdaky we esasy wezipe – anewrizmanyň ýokarsyndan aortanyň keseligine gysylmagy bilen gan akmasyny saklamak, ondan soňra gomeostazy dikeltmek boýunça çäreleriň doly maksatnamasyny amala aşyrýarlar. Garyn arka kletçatkasynyň gan bilen uly göwrümlü imbibisiýasynda, özara gatnaşyklaryň bozulmasynda we salgylanmakdaky kynçylyklarda pariýetal garynyň yzky gatyny açmaly däl we gematomany aýyrmaly (gan akmasynyň gaýtalanmasy) diafragmanyň aşagynda elin ýa-da tupfer bilen aortany gysmaly, anewrizmatiki haltasyny açmaly we çalt ballon ly kateteri aortanyň içine girizmeli we onuň içini obturirlemelidir. Aýratyn ýagdaýlarda gan akmasyny wagtlaýyn saklamak üçin aýratyn kesimiň üsti bilen diafragmanyň üstünden döş aortasyny gysýarlar. Hirurgiýa amaly soňra anewrizmanyň rezeksiýasynda we transplantat bilen haltanyň içiniň protezirlenmeginde jemlenýär (Surat 6.9.).

Surat 6.9. Garyn aortasynyň garyn arkasynda ýarylan ýagdaýynda operasiýa etmek.

Operasiýadan soňky intoksikasiýany we iriňli gaýry üzlmeleriň önüni almak üçin gematomany maksimal aýyrmalydyr.

Garyn aortasynyň anewrizmasynyň on iki barmak içegesine ýyrtylmasynda operasiýasynyň tehniki aýratynlyklary şularda jemlenýär, ýagny, hem anewrizmatiki haltasynyň, şeýle hem on iki barmak içegesiniň bölünmesinden saklanmakda jemlenýär, bu adaty gan akmasyny güýçlendirýär. Gan akması saklanandan soňra, fistulany barmagy bilen içegäniň diwarynyň üsti bilen gysyp we anewrizmanyň gak akymyndan çykaryp ol rezeksiýa edilýär we aortanyň protezirlenmesi geçirilýär. Soňra on iki barmak içegäni üç hatarly tiki bilen diwarynyň tikilmegi ýoly bilen içege fistulasyny likwidasiýa edilýär, proteziň we içegäniň arasynda fistulanyň gaýtalanmasynyň önüni almak üçin uly iç ýagynyň hökman fiksasiýa edýärler.

Anewrizmanyň aşaky boş wenasyna ýyrtylan ýagdaýynda, operasiýanyň ýerine ýetirilmeginiň tehnikasynyň aýratynlyklary aortanyň ilki başlangyç obturasiýasynda we fistulanyň ýokarsynda we aşagynda aşaky boş wenaryň daşky kompressiýasyndan, haltanyň giňişleýin açylmagyndan we aortanyň içinde aşaky boş wenasynyň diwarynyň şikesiniň tikilmeginen ybarat bolýar. Soňky tiki goýmakdan öň ilki bilen aşaky boş wenaryň distal, soňra proksimal segmentinden hökman ganyň goýberilmesini amala aşyrýarlar. Bu bar bolan tromblary ýuwmak we öýken arteriýasynyň tromboemboliýasynyň önüni almak üçin gerek bolýar.

Operasiýadan soňra näsag birnäçe sagadyň dowamynda dolandyrylýan dem alyşda galdyrylýar. Bu döwürde merkezi gemodinamikanyň görkezijilerine monitoryň gözegçilik etmeginde operasiýada ýitirilen ganyň we suw-elektrolit balansynyň bozulmalarynyň kompensasiýasy geçirilýär. Ekstubasiýa gomeostazyň doly durnuklaşmasynda we gaz çalşygynyň kadaly görkezijilerine geçirilýär.

Ýürek-öýken ýetmezçiliginiň önüni almak üçin durnukly gemodinamikanyň, sazlaşykly daşky dem alyşyň goldanylmagy, suw-elektrolit balansyna gözegçilik we koreksiýasy zerur bolýar. Zerur ýagdaýlarda koronarolitiki we kardial bejergisini belleýärler. Operasiýadan öňki gipotenziýanyň, köp gan ýitirmesiniň we gemotransfuziýanyň netijesinde, operasiýadan soňra ýiti böwrek ýetmezçiligi bellenilýär.

Gomeostazyň koreksiýa edilmesiniň fonunda onuň aýdyň bildirmesiniň derejesine baglylykda diureziň stimulýasiýasyny (eufillin, laziks) ýa-da gemodializ geçirýärler. Şulary bellemek zerurdyr, ullakan gematomalarynyň döremek mümkinçiligi, intoksikasiýanyň artmagy we böwrekleriň ýetmezçiliginiň mümkinçiligi sebäpli geparin bejergisinden saklanmalydyr. Mikrosirkulýasiýany we periferiki gan aýlanyşygyny gowulandyryan antiagregant we spazmolitiki bejergini bellemek has maksada laýykdyr. Bir hepdäniň dowamynda antibiotikleriň goýberilmegini dowam edýärler. İçegäniň işjeň stimulýasiýasyna we näsaglaryň irki işjeňleşmesiniň uly ähmiýeti bar.

Hirurgiýa bejergisiniň netijeleri

Absolýut fatal keselli näsaglary bejermegiň mümkinçiligi, garyn aortasynyň anewrizmasy hem şeýle, bejerginiň hirurgiki usulyýetiniň jedelsiz artykmaçlygyna şaýatlyk edýär. Beýle babatda Berstein (1978) maglumatlary görkezijili bolýar.

Garyn aortasynyň anewrizmasy bilen we anewrizmasyz birmeňzeş ýaşyndaky adamlaryň sany olaryň toparyndaky 5 ýylyň dowamynda diri galmaklygy seljerilende anyklanyldy, ýagny sagdynlaryň arasynda wagtyň beýle döwründe anewrizmaly näsaglaryň 19% aradan çykdylar, konserwatiw bejergi alýanlaryň 71% aradan çykdylar, operasiýa edilenlerde bolsa diňe 49% aradan çykdylar. Bellemek gerek, ýagny her bir operasiýa edilen näsagda iki we ondan köp utgaşykly keselleri boldy.

Umuman garyn aortasynyň anewrizmasynda netijeleri we hassahana işleri üçin sany örän wajyp faktorlar bilen kesgitlenilýär: utgaşykly keselleriň bolmagy, gan ýitirmäniň ululygy, şeýle hem hirurgyň we anestrziologyň tejribesi bilen. D.M.Şah (1997) we soawtorlaryň maglumatlaryna görä, garyn aortasynyň anewrizmasynda 1000 sany meýilnamalaýyn operasiýalaryň tejribesini görkezende, beýle näsaglaryň 24%-de kardial töwekgellik faktory boldy, 20% - öýken we 33% - böwrek keselleri boldy. Emma, şertsiz, awtorlaryň ullakan şahsy tejribesi we aortanyň haltanyň içinde protezirleme usulyýeti, umumy perioperasiýa ölümçiligi 5% çenli peseltmäge mümkinçilik berdi. Bu biziň we beýleki awtorlaryň (Crawford E. Et.al, 1979, Golden M.A. et.al.1990) maglumatlary bilen ylalaşýar. Şol bir wagtyň özünde gartaşan ýaşly, köp sanly töwekgellik faktorlary bolen näsaglaryň toparynda ölümçilik 8-10% çenliligine saklanyp galdy. Şulary bellemeli, ýagny näsaglaryň operasiýadan soňky ölümçiliginiň aglaba bölegi miokardyň infarkty

bilen şertlenýär, ol düzgün bolşy ýaly, ýürek myşsasynyň başlangyç disfunksiýasynyň bolan ýagdaýynda bellenildi. Bu operasiýadan öňki barlagyň we näsaglaryň taýýarlygynyň wajyplygyny belleýär.

Garyn aortasynyň gaýry üzülen anewrizmalarynyň hirurgiki bejergisiniň netijeleri ähmiýetli tapawutlanýarlar. Dürli awtorlaryň maglumatlaryna görä, beýle näsaglaryň hassahanadaky ölümçiligi 30-70% çäklerde bolýar.